

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ प्रणम्य सर्वज्ञपदारविंदं सुरैर्महेंद्रस्य पदांबुजं च तनोति तदुं फितयंत्रं
 १ स्वोधां राजस्यै टीकां मलयेंद्रसुरिः १ अथ प्रयतः प्रारंभितस्य सकलग्रंथसारभूतस्य यंत्रराजग्रंथस्य नि
 रंतरांतराय निर्वोपणाय शिष्यपरंपरासुप्रचयगमनाय भक्तजनमनः कल्पद्रुमायमाणस्वाभीष्टदे
 वतागुरुनमस्कारपूर्वप्रयोजनसहितग्रंथा विधेयमादत्ते ग्रंथकारः श्रीसर्वज्ञपदांबुजं हृदि परा
 मश्वप्रभावे प्रदं श्रीमंतं मदनारव्यसुरिसुगुं कल्पाणकल्पद्रुमं लोकानां हितकाम्यया प्रकुरुते
 सद्यंत्रराजागमं नानाभेदयुतं च मत्कृति करं सुरिर्महेंद्राभिधः १ स्वार्थमेतत् ॥ अत्र सर्वज्ञप
 दारविंदप्रणमनं युक्तमेवेति तेनैवशास्त्रेषु सर्वज्ञतायाः संभावान् अथग्रंथकृदेतत्करणे
 कारणमाह ॥ अपारे संसारे कतिकतिवु उवुर्नतु नराः परंतु देवीधंगणितमरविप्रौढमति
 निः ततः कल्पं सारं विशुद्धमिदमत्यंतसुगमं वितन्वेदं शास्त्रं हृदयहृदानंदकृतये २ कृष्ण

राम

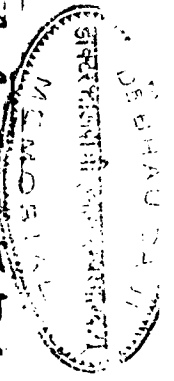
यथाभटेः श्रोत्रलोचनोपि शस्त्रे विमुक्तः परिभूतिमेति
 नयामसज्योमिषनि सुधापि यंत्रेण ही नो गे ए क
 सथा चद्र विधाय वनैः स्ववा एषा येशागमानिजनिजप्रतिना विशेषात् तान्वारिधी निववि
 लोटा सुधायया वनेत्सारभूतमविलं प्रतिपाद्यते ॥ ३ ॥ स्वार्थं ॥ अथ सूत्रं ॥ देवयंत्रराजमहिमा
 नमाचष्टे ॥ यदा नृजैर्दरुस्तथैवाद्यं ॥ ४ ॥ इदमपि प्रसिद्धं ॥ अथ प्रत्यंशं राशंशस्य क्रमजीवाकोष्टकाः क
 लादिकाः सांतरालित्वंते ॥ अथ क्रमज्या नयन ॥ यत्स्यात्त्रिवाधः कलिकादिकं तदतीतमोग्पांतरखं
 उक्तं यथाह तं एष्यफलेन युक्तं क्रमोक्तमौत्स्याजुजकोटिमौर्वी ५ ॥ ७ ॥ स्पष्टा च्या ॥ अजकोटिज्या
 नयने अजकोटिभागानामधस्ताद्यकलिका विकलादिकं नवसितदातदतीतमोग्पांतरखंडकेन गुण
 तं यथाह तं लब्धं फले सि संक्रमेत्क्रमे च अजकोटिमौर्वी स्यात् ॥ ७ ॥ श्रोत्रारणं ॥ खेः परमक्रोति
 भागा २३ ३५ एषां अजज्या नयनार्थं एतएव अजंशः कल्पंते ॥ यथाराशित्रयस्य अजसंज्ञा इति ॥ त
 त्रैकोराशिः त्रिंशदंश एतेषां अजज्या नयनं यथा ॥ २ ॥ म ७ न न ५ ७ ॥ क्रमज्याकोष्टकेषु त्रयोविं
 शानामधस्तात्प्रांफलं कला १४०६ विकला ३९ तस्यांतरं ५० ॥ ३६ ॥ अनेन अजभागानामधस्थाः कला
 ३५ गुण्यंते जाता १९९५ ॥ ३६ ॥ अधस्तां कस्य यथाभागे लब्धा २१ उपरि लिप्यंते जाता कला २० ६

तरकोष्टभक्तः क्रमो क्रमाभ्यां तदधः कलादि ६ व्याख्या ॥ पूर्वभुज्याकोटिज्याचसाधिता तस्याः
 प्रत्यंशफलज्यांकेपतिते तदूर्ध्वकोष्टकांकाधनुरंशः स्यः शेषं षष्टिघ्नं कोष्टकाधः स्थितांकेन क्रमेण
 विभक्तं धनुरंशानामधस्तान्यस्तं क्रमो क्रमाभ्यां कलादिकं धनुर्भवति ॥ उदाहरणं ॥ पूर्ववदुज्या
 मज्या १४४०।१५ श्रम्याः अधस्तयोविंशतितमकोष्टकाधस्थितक्रमज्याकोष्टकांका १४०६।३९ पातित
 शेषं २३।३६ षष्ट्यासंगुणितेजातं २०।१६ एतधस्तनकोष्टकांतरांकेन ५०।३६ भाज्यंते तद्व्यंकला
 ३५ धनुरंशानामधोदत्त्वाधनुरंशसंपन्नाः एवं सर्वत्र चापसाधनं कार्यं ॥ अथ प्रत्यंश राशित्रयस्य
 परमक्रांतिकोष्टकांतरव्यंके ॥ अथ क्रान्त्यानयनं ॥ लवाधधश्चेत्कलिकादिकं स्यादतीतभोग्पांतर
 रताडितं तत् षष्ट्याहतेन उक्तफले नियुक्तं यत्रेस्फुटाः क्रान्तिकलान्वन्ति ७ अथ स्यात्वाख्या लवानां भु
 जंशानां अधस्ताद्यत्कलिकादिकं फलं भवति तदा तदतीतभोग्पांतरताडितं षष्ट्याभक्तं भुजफ
 लेक्षिप्रं यत्रेस्फुटाः क्रान्तिकलान्वन्ति ॥ उदाहरणं ॥ भुजंशः १०।३०।० ततः क्रान्तिफलकोष्टके

भु

भु तदशानामधः प्राप्तं फलं कलादि २३५।२ तदूर्ध्वोत्तरं २३।५० अनेनांतरेण पूर्वोक्तं त्रिंशत् ३५
 गुण्यंतेजाता ६५०।१२३ अधोवक्ष्य षष्ट्याभागे लब्धाः विकला २० उपरियुक्ताजाता १०० नः य
 ष्याभक्ताः लब्धं ११।५० एतदुत्तफले २३५।२ नियुक्तं क्रान्तिकलाः संपन्ना २५०।५२ एवं सर्वत्रापि
 लवानामधः कलादिकं भवति तत्रेयं प्रक्रीया अथ ज्ञांशो भवति ९० तेषां मधः कलादिकं नास्ति
 ततः क्रान्तिफलज्याकोष्टके नवत्पंशानामधः प्राप्तं फलं कलादि १४१४ एतान्वति भागान् त्मकस्य
 राशित्रयस्य परमक्रान्तिकलान्वन्ति ॥ आसामेव कलानां षष्ट्याभागे लब्धा परमक्रान्तंश २३।३४
 एवमस्यत्रापि क्रान्तिसाधनं कार्यं ॥ अथ प्रत्यंश राशिषट्स्य स्वाहा रात्रिसाधनं ॥ भुजंशकानां
 विपरीतमैवीमेषप्रमाणेन १५।३९ हताहताच भुजस्य पातुक्रमयातुनोय लब्धं फलं तस्य कलं
 दिनस्य ८॥ व्यास भुजंशकानां या विपरीतमैवीमेषप्रमाणेन हता भुजक्रमज्याभक्ता
 आप्रायत्कलं तदिनस्य शकलं त्वं भवति ॥ अत्रोदाहरणं ॥ यथा प्रथमांकस्य भुजलवा १।०।०

एषां भुजक्रमज्या ०।३३ इयं मेयतुलाप्रमाणेन १५।३८ गुण्यं तेजाता ०।६२०।६२५४ अधस्तनांकस्य
 षष्ठाभागे लब्धं २० शेषं ५४ लब्धांका २० उपरितनांके योजिता ६४० एषामपि षष्ठाभागे लब्धाः १०
 उपरितनक्षत्रस्थाने स्थापिताः जाताक्रमेण कक्षादय १०।४०।५४ ततः आसां भुजक्रमज्या ६२।५०
 भागदानार्थं दश षष्ठागुण्यं ते ६०० एतन्मध्ये क्षिप्यंते जाता ६४०।५४ एवं भुजक्रमज्यां केपि ६२ ष
 ष्ठागुण्यतः पंचाशद्युतः ३००० एभिः एकीकस्य भागे लब्धं फलं भागाद्यं ०।१० एतत्प्रथमांकस्य
 युज्याफलं सकलं उच्यते ॥ एवं नवत्यंशान् यावद्युज्याखंडानि प्रतिफलानि साध्यानि ॥ अथ नव
 तैरधिकं शेषं युज्याखंडोत्पन्नं ॥ प्रवर्धमानेन नवतैरथांशे कोटिक्रमज्यांति मया तु युक्तं तुलाजमानेन
 १५।३८ इति विभक्ताक्रमज्याया वाहुज्यालवादि ९॥ अस्मत्प्राप्त्या नवतैरुपर्यशीत्यधिकशतपर्य
 तं यद्यंशवर्द्धिर्भवति तदा कोटिक्रमज्या अंत्यमज्या सहितया मेयतुलामानेन गुण्यतया भुजक्रमज्या
 अक्त्या लब्धं लवादिनवत्यधिकं शकानो युज्याखंडानि भवन्ति ॥ अत्रोदाहरणं ॥ अथ राश्यादिकेंद्रं ३
 १०।० केंद्रादुजानयनं यथा ॥ आन्वितयादिकल्पं अधिकं केंद्रं विशेष्यसत्त्वस्य ॥ षडधिकमूनं ॥



यद्भिर्नवाधिकं शोधयेच्चक्रान् ॥ व्याख्या ॥ राशित्रिकस्य केंद्रमिति संज्ञा ॥ तच्च केंद्रं आन्वितया रा
 शित्रयात् अतिकल्पं किंचिन्नयासमित्यर्थः तच्च केंद्रमेव भुजः ॥ तत्र अधिकं मतं षड्भूः शोधयेत्
 षडधिकं केंद्रं यद्भिर्नवाधिकं केंद्रं चक्रा राशिद्वादशकाद्विशोधयेत् सर्वत्रापि शेषांको भुजः
 अत्र त्रयाधिकं केंद्रमस्तीति षड्भूः पूर्वोक्तः केंद्राकशोधयेत् शेषं भुजः २।२९।०।० ॥ अतः कोटिरानी
 यते ॥ राशित्रयादस्मिन् भुजे पतिते शेषाकोटिः ०।१।०।० अस्माकोटिक्रमज्या ६२।५० अंत्यज्या ३६००
 सहिता ३६६२।५० मेयतुलामानेन १५।३८ गोसु त्रिकया गुण्यं तेजातो राशिः ६९५० ०।६५०।१३९५६
 ॥ ६०० अधस्तनांकस्य १५०० षष्ठाभागे लब्धं ३१ एतन्मध्ये ६५० क्षिप्यंते जातं ६८१ एतेष्वेतन्मध्ये
 १३९५६ क्षिप्यंते जातं १४०।३०४० एषामपि षष्ठाभागे लब्धं २३३ शेषं ३०।४० लब्धांका उ
 पर्यंके ६९५०० क्षिप्यंते जातं १९१३।३०।४० एषां भुजभागानां ८९ क्रमज्या ३५९९।२० भा
 गे लब्धमेकनवत्यंशानां युज्याफलं लवाद्यं १५।५९।४९ एषां युज्याफलानां सुपयोगमाह ॥ इदं
 भवत्कार्यं नवांशवानां युज्याफलं स्पष्टतरं यदुक्तं ॥ प्रज्ञांशकेभ्यः सुद्वियातदर्थं केंद्रं तथा व्या

न्यत्रापिकार्यं ॥ अथसौम्ययंत्रैः सांशानां उन्नतवलयकेंद्रव्यासार्धप्रमाणनयनं ॥
 पलैर्विहीनागगनाष्टचंद्राः १० शेषास्तथासाः प्रथमेविधार्थाः शेषास्तथासांशवंडके
 न्योद्युज्याफलं वैपरिसाधनीयं १२ तदसंज्ञेनफलेनदीनं युक्तं चशेषात्फलं विधाय
 अर्धं विधेयं चततः क्रमेण केंद्रं नवेद्यासयुतं कुजाख्ये १३ शेषेतथासैचयथोप्रितांशाः
 शोध्यास्तथाएवं वदुक्तरीत्या कार्याणि केंद्राणां सविस्तराणि भूजाख्यवृत्तानिपरिस्फ
 टानि १४ ॥ १० ॥ खां व्याख्या ॥ पलांशदेन असांशा उच्यंते ॥ पलैः स्वदेशासांशैः गग
 नाष्टरूपाः अशीत्यधिकशतांशाः १० हीनाकर्तव्याः ॥ शेषांशाः असांशाश्च एतकधार्थाः
 ततोत्तशेषासांशयोद्युज्यावंडके अर्धवत्तद्युज्याफलमानीयासांशादागतफलेनात्तशे
 यफलं द्विस्थमेकचहीनं अपत्नयुतं च क्त्वाह्यमर्धितं सक्रमेण केंद्रव्यासौ भूज्य

तस्य नवतः तदनु अत्तशेषे सैचमेयादिषट्पर्यंतं तेषु ५ योन्नतांशेषु पातितेषु अत्तशे
 यादत्तच्चिर्द्वैर्वाक्तरीत्या तावदुन्नतांशानां भुजात्रैस्थितानां केंद्रव्यासानियनं ॥ अत्रोदाह
 रणं ॥ श्रीमद्योगिनीपुरे याम्यासांशाः २८३२५० एते अशीत्यधिकशतमध्ये पात्यंते शेषां
 शा १५१२१ एन्योद्युज्याफलमानीयते ॥ यथा ॥ राशियद्दस्यत्वाहोरात्रप्रमाणेन फलज्याकोष्ट
 के ५ एकपंचाशधताधः प्राप्तं युज्याफलं ७५५५२ तदधोतरं २५९ अनेनांतरेणांशाधः स्थित
 कला २९ गुण्यंतेजाता ४२१ १७९ अधस्तनांकस्य यस्याभागे लब्धा १० एते उपरियोज्यंतेजातं
 ५५ एते युज्याफलां कमध्ये ७५५५२ योज्यंतेजातं ७५५५२ सकलमत्तशेषफलं नागाद्यं अनेनैव प्र
 कारेणासांशेभ्यः २८३२५ युज्याफलं प्रसाध्यं तदिदं ५१९ असांशफलं नागाद्यं तत्पूर्वानीतं शेषासां
 शफलं स्थानह्यं स्यात्सांशाफलं एकत्रपातयित्वा अन्यत्र योजयित्वा चावशिष्टं केऽर्धितं
 क्रतेः कुञ्जस्य केंद्रं ३५५५८३० व्यासौ ४०५५९३० स्यातां अथ नूजवृत्तादयेतनागमुन्नतां

र. ३ ८

शानां केंद्रव्यासानयनं ॥ सर्वोक्तदत्त शोभात् ॥ ५१ ॥ २१ ॥ घटुन्नतांशाः पात्येते शेषांशाः ॥ ४५ ॥ २१ ॥
 अक्षांशोऽपि २८ ॥ ३५ ॥ यद्वापात्यंतेजातांशाः ॥ २१ ॥ २२ ॥ ३५ ॥ एषः सर्वरीत्यासाधितः केंद्र
 १५ ॥ २० ॥ व्यासः २० ॥ १६ ॥ यत्रात्मत्वादक्षांशेषुः उन्नतांशानपतंति तत्र छक्तिमाह ॥ सूरसतस्त्रेदधि
 कु कोन्नतांशा स्तेऽप्योत्तपाते विहिते तथैव युज्याफले तद्व्यतः प्रसिद्धे उक्ते नितं शेषनवे सजाते
 १५ ॥ आदौ क्रतं केंद्रमिदं तद्व्यासोपितस्मात्पुनः शकानां ॥ शेषे तथा सैचविधो गयोगात्तथे
 व केंद्राणि भवंति व्यासाः १६ ॥ अनयोर्व्यासाः ॥ यदा अक्षांशेषुः उन्नतांशाः अधिकः तदा उन्नतां
 शेषोऽक्षांशाः पात्याः ततः प्राग्बतुज्याफले समानीते द्विस्थेषु फले युज्याफलेन क्रमाद्युक्ते उन्नते च
 केंद्र पश्चादधीक्रते तावदुन्नतांशानां क्रमेण व्यासो भवतः तदर्थे इक्षितां शेषेषु पाते क्षांश केयु सैपे प्राग्ब
 त् युज्याफलादि क्रमेण केंद्राणि नवत्युन्नतांशानां केंद्राणि व्यासाश्च भवंति ॥ अत्रोदा
 हरणं ॥ सर्वोक्तां शेषांशा १२१ ॥ २१ ॥ उन्नतांशानां बद्धत्वादक्षांशेषो नपतंति इत्यक्षांशा एव ते

शानाम

न्याः नतांशाः

अथासंते जाते ॥ १२१ ॥ तेषु क्षांश एव एषां युज्याफलं यथा शेषांशां युज्याफलं ३४ ॥ ५० ॥ अक्षां
 श युज्याफलं ० ॥ १३ ॥ ततो द्विस्थे युज्याफलेः क्षांश युज्याफलेन युक्ते अधीक्रते ॥ त्रिंशदुन्नतांशा ६
 नां केंद्रं १० ॥ ३६ ॥ व्यास १० ॥ १६ ॥ ततः परमेक्षितांशात् शेषांशेषो दिशोऽप्याक्षांशेषु क्षिप्त्वा च सर्वोक्त
 युज्याफलप्रक्रया नवेत्युन्नतांशपर्यंतं केंद्रव्यासाः साधयते ॥ अथ याम्यपत्रे इक्षांशानां उन्नतवलयकें
 द्रव्यासार्धप्रमाणनयनं ॥ अत्रैपिसौम्येपमदिगातेपि नृजात्वात् नवतिदुत्तुं अत्रापिसौम्यो
 दितये वरिषा कार्यविशेषः पुनरेव शेषः २० ॥ शेषे तथा सैच समीक्षितांशाः क्षेप्या नचकार्धमु
 पेति यावत् नार्धाधिकं यत्र दिचा स शेषं तच्छेधितं सून्यासात्तेन्यः ३६ ॥ १६ ॥ अक्षांशाका
 च भागान् १६ ॥ निष्पिष्यदत्वचक्रतेपथो व सर्वाणि केंद्राणि सविस्ताराणि सौम्यानि याम्यानि
 च मिश्रयंत्रे निवेशनीयानियथोदितानि ॥ एषां व्यासाः ॥ सौम्ये याम्ये यंत्रे अक्षांशेषो

रिने

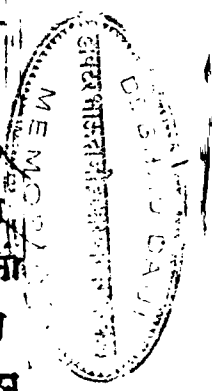
च

यं ज ८

उज्ज्वलानयनं तुल्यमेव अतोत्रापियाम्ययंत्रे सौम्ययंत्रे कथयेत्प्रकृतं यथाऽनुज्ज्वलस्य केंद्र
 व्यासो साध्यो ॥ अग्रतः केंद्रव्यासानयने सौम्ययंत्रादयं विशेषः कोयमित्याह ॥ शेषोश्च एकादि
 षट्पर्यंता इष्टे न्नतांशानचक्रार्धं अशीत्याधिकशतांशा सौम्यवक्रमेण योजनीया ॥ ततो पुज्याफ
 लफलानयनं सौम्ययंत्रवत् नचक्रार्धं पुनः अन्यरसानलेभ्यः ३६० अक्षशेषे विशेषिते प्राग्वत्
 उनयोर्पुज्याफलोसाधिते द्विस्थे शेषफले अक्षफलेन युक्ते कृते च तादृशन्नतानां केंद्रव्यासो स्यात्
 तदनुपान्यरसानलेभ्यः प्राक्शोधितेऽक्षशेषे इष्टे न्नतांशानपातयित्वा अक्षशेषं तथैवोन्नतेन न
 वतंशपर्यंतं सर्वे केंद्रव्यासानवेयः ॥ तानि च सौम्यानि पुज्यासानिकेंद्राणि सौम्यात्मकेषु
 यंत्रेषु व्यापितानि ॥ अत्र ज्ञानेन ॥ अक्षांशाः २८।३९ एभ्यः प्राग्वत्साधितं उज्ज्वलस्य केंद्रं
 ३५।३० व्यासः ४०।५९।३० ततो हारीये च १५।२९ अक्षांशाः २८।३९ यदुन्नता योज्यंते जाताः शेषांशा
 १५।२९ अक्षांशा ३४।३९ एभ्यः प्राग्वत्सदृशतांशानां केंद्रं ४५।१ व्यासः ५२।९ एवं नचक्रार्धं पावत्

धी

युक्ता



केंद्रव्यासाः एवं क्रियमाणे नचक्रार्धं शेषांशाः १८।२९ अक्षांशा १५।३९ सार्धं नागाधिकत्वात् शेष
 यांशा १८।२९ नचक्रमध्यं ३६० शेषं तेष्विष्यताः १०८।३९ एते शेषांशाः उनयोः प्राग्वत्पुज्याफले साधि
 तेषु शेषफलेन एकत्र युक्ते अन्यत्र ह्यने अर्धी कृते जातं त्रिंशदुन्नतांशानां केंद्रं २२।४० व्यासः ६२।३९ अ
 याक्षशेषेऽक्षे च यदुन्नतांशानां कथ्यंते द्विष्यंते जाताः शेषांशाः १०।२ अक्षांशाः ०८।३९ एभ्यः ६०
 ३९ अनयोः प्राग्वत्सदृशतांशानां केंद्रं १५।५३ व्यासः १४।२० अनयोर्वीत्या नवतंशपर्यंतं
 केंद्रव्यासाः संपादनीयाः ॥ अथ निरक्षांशत्वे कादेशान्ते रूपपर्यंतं पूर्वापरदिग्ब्यापिनः समविभागा
 तदंतर्वर्तिनां नगराणां अक्षांशज्ञानार्थं श्रद्धैः कल्पिताः संति तेषां यवननाषया इवैव इति सं
 ज्ञा ॥ शनिगुरुशुक्रबुधसोमाः क्रमात् स्वामिनश्च एवं तंका प्रदेशात् प्रदेशात् प्रतिभाग
 मक्षांशांशास्त्रयोदशमनुलिप्तास्तिरुना १२।५१ मध्यरेखात् पूर्वापरभागस्था भवन्ति एवं यत्राक्षो
 शात्रयोदश १३ यत्र विंशति २५ एकोनचत्वारिंशत् ३५ द्विपंचाशत् ५२ पंचषष्टि ६५ अष्टस

यं. ३१० प्रति ०८ नवतिपर्यन्ता अनेनेवक्रमेण सप्तभागाः स्युपरंपंचां शांशाशा न्यावन्मनुष्याणां नि
 वासः तदग्रतः षट्षष्टिभागपर्यन्तं शीतवाहल्यादंधकाण्ड मनुष्याणां मल्पएवसंचारः तत्परतः कि
 नरगंधर्वविद्याधर सिध्यानां प्रचारो देवभूमयः अथचतुर्भागांतर्वर्तिनां नगराणां सुखादवोधायं
 अक्षांशप्रदृश्यंते ॥ तद्यथा ॥ लंकायामक्षांशाः ०१० अदने ११ तिलंग १८ अनागुंदी १८।१० गंगासा
 गरे १८।२० हवसे १८।३० देवगिरी २०।३४ अंबकसज एवमन नवसरिकायां अक्षांशा २१ मथु
 रायां २१ श्रीमण्डकछेत्तं नडे ॥ पउन्डे अक्षांशा २२।० श्रीतीर्थे धवलके अक्षांशाः २२।० सोमना
 थपत्तने मंगलपुरे २२।१५ वाराणसी २६।१५ लक्षणावले २६।२० कडानगरे २६।२५ कान्यकुब्जे २६
 ३५ माठिकपुरे २६।४५ तिरोहिते २७ जाजनगरे २७।१५ ओडिसास्याने २७।१५ रैवनकाचले २२।३५
 उज्जयिन्यां २३।० धारायां २३।३० श्री अणद्विन्नपुरपत्तने २४।० नलैलपुरे २५ अजमेरी २६।० नाग
 पुरे २६।४ अयोध्यायां २७।२२ गोपालगिरी २७।२५ कुदाते २७।३२ गोपीमडुरे २७।४५ कालज

लाल्यांच २८।४ शिवस्याने २८।१५ उच्चनगरे २८।२ वरानगर २८।२८ श्री योगिनीपुरे २८।३५
 रोहितके २८।४५ मरकते २९।० मूलस्याने २९।४० हास्यां २९।४५ श्रीपीरोत्तरपांकि तदिसारपीरोपा
 दादे २९।४८ सरस्वतीपत्तने २९।५० गणेशे कुरुक्षेत्रे ३०।२० कपिस्यले जालंधरे सुन्नामसाणके ३०
 ३० देपालपुरे ३१।० लाहोरमधुपुरे ३१।१५ वदकसाने ३५।० तम ३६।० रामगा ३६।३० पेशांज ३६।४० वल
 त्व ३६।४० तपसापुर ३७।१ काश्मीर ३७।२० निर्मिद ३७।३५ चिगान ३७।५० वुपरा ३८।० समरक
 द ४०।० वुपारम ४२।३० कासगर ४४ बुलगर ४६।० पर्यन्तानिवासभूमि तथा कार्ये सति एभ्यो
 ५ अक्षांश विलोकाः अथगणकानां दिनाय कि यतामप्यक्षांशानां सोम्यायाम्याकेन्द्रव्यासाः सांतराः
 परमदिनविषयवष्टायातत्कर्णसदिताः प्रदृश्यंते यथा अनेन याम्यसोम्य मिश्रपत्रकरणेभ्यः स
 त्वरमायाति अक्षांशाः १८ परमदिनघटी ३२।३० विद्युवती ४।० कर्ण १२।४९ राशिमानं मेघ २१० व
 यन २६० मियुन ३०९ कर्क ३३० सिंह ३३२ कन्या ३७९ अथान्नयंत्रे नमं उलायं अथमिष्यतिर्वि
 त्यन्नसायन वृत्तिं शन्नसत्रं भवकाः सोम्यायाम्यविक्षेपसदिताः प्रेक्ष्यंते ॥ धिस्रं त्रिपंशा रतवो

पं. २१

उन्नतांश	अक्षांश	अक्षांश	साम्यकेन्द्र	साम्यव्यास	अंतर	उन्नतांश	अक्षांश	अक्षांश	साम्यकेन्द्र	साम्यव्यास	अंतर
०	१६६	११	१०११६	१०२१५०		०	१६६	११	१०११६	१०२१५०	११५४
६	१६३	१५	६६१००	६५११६	११५४	६	१६५	१०	२२६१४	२२२१४०	२१५६
१२	१५७	०१	४८१२३	४८१२३	०१५२	१२	१७६	२३	११२०१२	११२०१२	४१०
१८	१५७	०७	३८१३६	३७१२४	०१९०	१८	१७३	२०	१६३१५७	१६०११२	५१५
२४	१४५	१२	३२१५७	३०१३	०१९२	२४	१६७	३५	८६१२०	८३१८	६१२२
३०	१३६	१६	२७१५५	२४१३०	२१९४	३०	१६१	४१	६२१२४	५५१३	७१२१
३६	१३३	२५	२४१६७	२०१२६	३११०	३६	१५५	४७	४८१३५	४०१३	८१३१
४२	१२७	३१	२२१२६	१६१५६	४१२६	४२	१४९	५३	४०१६३	३११५	९१४०
४८	१२१	३७	२०१३६	१४१५	५१२०	४८	१४३	५९	३४१५५	२३१४९	१११६
५४	११५	४३	१८११७	१११३३	६१३४	५४	१३७	६५	३१११२	१८१४१	१२१३१
६०	१०९	४९	१६११५	९११६	७१४४	६०	१३१	७१	२८१३२	१४१३२	१३१११
६६	१०३	५५	१४१२६	७११५	८१५७	६६	१२५	७७	२६१४२	१११३	१४१३८
७२	९७	६१	१५११३	५११०६	१०११४	७२	११९	८३	२५१२२	८११०	१५१२२
७८	९१	६७	१६१३१	३१३०	१११३६	७८	११३	८९	२४१३०	८१११	१६११६
८४	८५	७३	१६११६	१११४	१३११	८४	१०७	९५	२४११०	२१३४	१७१२६
९०	७९	७९	१६११२	०१०	१४१३२	९०	१०१	१०१	२३१५५	०१०	१८१५५

१६११२

उन्नतांश	अक्षांश	अक्षांश	साम्यकेन्द्र	साम्यव्यास	अंतर	उन्नतांश	अक्षांश	अक्षांश	साम्यकेन्द्र	साम्यव्यास	अंतर
०	१६२	१०	६११२६	६३१३६	३१०	०	१६२	१०	६०१२१	६३१३६	३१७
६	१५६	१२	४५११२	४७११६	२१२	६	१६८	१४	८११२६	८५१३८	२११०
१२	१५०	१६	३६११६	३७१११	११२	१२	१७४	१८	१०३१२३	१०८१३९	५११६
१८	१४४	२०	३०११४	३०११४	०१०	१८	१८०	२६	०१०	६१२३	६१२३
२४	१३८	२४	२६११७	२५११५	११४	२४	१८६	३४	१८६१४	१८२११८	७१३३
३०	१३२	२८	२३११६	२१११२	२१४	३०	१९२	४८	१७१५५	१७११७	८१४२
३६	१२६	३२	२०११५	१७११०	३१६०	३६	१९८	५४	१६१३	५५१२	१०१६
४२	१२०	३६	१६११६	१४११६	४१७०	४२	२०४	६०	५११५४	४८१३८	१११२०
४८	११४	४०	१३११६	१२१३०	५१९६	४८	२१०	६६	४३१३	३०११७	१२१४६
५४	१०८	४४	११११६	१०१२१	६१२२	५४	२१६	७२	३७१२२	२३१६	१४११६
६०	१०२	४८	१५११५	८१२२	७१३३	६०	२२२	७८	३३१२३	५७१३८	१५१५५
६६	९६	५२	१५११७	६१३३	८१४५	६६	२२८	८४	३०१५४	१२११३	१७१२१
७२	९०	५६	१४११५	४१४६	१०१५१	७२	२३४	९०	२६१६	८१२८	१८१३८
७८	८४	६०	१४१३१	३१११	१११३०	७८	२४०	९६	२७१५७	६१७	१९१४६
८४	७८	६६	१४१२१	१३१५	१२१३६	८४	२४६	१०२	२७११६	३१७	२०११६
९०	७२	७२	१४११६	०१०	१३११६	९०	२५२	१०८	२७१३	०१०	२११३

यं. १२

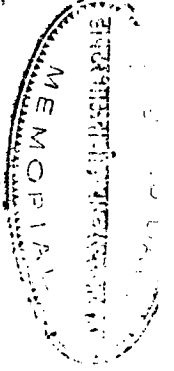
६३ सोम्यशरोभानिलवास्तथास्मिन् नयंतकं नंदपरास्त्रिवेदाः ०११५४३ वाणस्य
 याम्योग्निशराश्रसार्धा ५३३० ॥ २१ ॥ तत्रैवनेत्रयमग्निवेदाः ०१२२१३ सोम्यःशरस्तर्क उ
 जानस्वाश्र २६२० तत्राश्रिनंवाणकराकुवस्ता २५१२१ वाणस्ययाम्योमुनयोनिस्वाश्र ११२०
 ॥ २२ ॥ अजेनमंगद्वितयंत्रिवेदा २५४३ सोम्यःशरश्रंशराःखवादेवः ५११२० मनुष्यशीर्षघ
 तयसुरास्य १०१३३ सोम्योस्यपत्रीत्रिकराःखमेव २२१०१२३ ॥ वृथेपरंरामहशोग्निवेदा २३१४३
 सोम्येशुरस्याश्रगुणावियत्र ३०१० वाह्यांनृनेभूष्वदिवैकसोस्य १३३ वाणस्ययाम्योवि
 शिवादिशश्र ५११०१२४ ॥ नृयुग्मपादेकरिणस्त्रिवेदा ०१२३ याम्यशरोत्पेंडुगुणाश्रसार्धा
 ३१३० स्कंधोस्यवामश्रखगोग्निवाण १२१५३ शरोस्ययाम्योत्रिधराश्रसार्धाः १०१३०१२५
 तस्मिन्त्रयशस्योग्निधरास्त्रिवाण १३१५३ वाणस्यसोम्योदिकराश्रसार्धा २२१३० तद्वस्तनेष
 न्य उजास्त्रिवाताः २०१५३ याम्योस्यपत्रीनगभ्रमयःखं १०१०१२६ कर्केचधिषोभगवान

गस्ययउब्धयो ५५ याम्यशरोत्तशेलाः ०५१० तत्रैववाप्रीरुतवःसुराःस्यः ६१३३ वाणस्ययाम्यो
 कगुणादिशश्र ३५१०१२० तस्मिन्तृतीयंरवयोगुणस्ता १२११३ सोम्यःशरोनंदलवाःखवेदाः
 ५१४० व्याधोउजास्मिन्धृतयोग्निवेदा १०१४३ याम्यशरोत्तपतयोदिशश्र १५१०१२८ सिंहे
 मघाभ्रमिजरास्त्रिवाह २११२३ सोम्यःपतत्र्यस्यननःखचंद्रा ०११० कन्यास्थितंनंत्रिधरास्त्रि
 दोष १३१२३ सोम्योस्यवाणोरिशःखवाणः १११५० ॥ २५ ॥ नंतत्रस्तज्ञाणसूराः २०१३३ शरोस्य
 याम्यःपयोराशिभुवोत्रवाता १४१५० चित्रानुलायांतिथयोग्निरामा १५१३३ स्यादस्तिणस्यांविशिवाह
 यंखं २१०१ ३०१॥ स्वातीचतस्यांतिथयोग्निवाण १५१५३ सोम्यःशरोभूमिगुणःखरामा ३११३० कीटेवि
 शारवोदरुनास्त्रिरामा ३१३३ सोम्यशरोब्धिभुतयक्रतार्धा ४४१३० ज्येष्ठाचवापेधरणीसुराश्र ११३३
 स्यादस्तिणस्यांविशिवाहयःखं ४१० तस्मिन्धनुःकोटिभमग्नुभमी च्यंनोपयः १३१४३ धरुक्रतिसूत
 रियुक् १०१३१ ॥ मूलंचतत्रैवनेत्रागुणास्य २०१३ याम्योस्यवाणोग्निधरादिशःस्य १३११० नंतत्रतत्वा
 निपयोधिरामाः ०५१३६ सोम्यःपतत्रीखकराःखवाता २०१५०१३२

गि

नमंअ

क्षेपाः स्वर्गार्था एव ॥ यथा मेघनक्षत्रस्पर्शादिभ्रवकः ०१६४३१५२ उत्तरो विक्षेपः २०१०१०००
 यभ्रवकस्यार्थः नक्षत्राणां मेघादिराश्वंशंघाः क्रमेण नक्षत्रभ्रवकाः मेघादि राशिभ्यो याम्यसौम्यवि
 भागेन नक्षत्राणां कर्मविक्षेपाः तथा सर्वेषु नक्षत्रभ्रवकेषु द्विपंचाशदिकलाज्ञेयाः नक्षत्रनामादि
 न्यासेन नक्षत्रकोष्टकेभ्यो विधाय एतानि नक्षत्राण्यहर्कर्मशुभ्रानि क्रत्वा गुरुपदेशं घंत्रे स्याप्यानि द
 कर्मकरणं परस्तादह्यते नक्षत्रगोले पुनर्दृक्मरदिता निष्ठाप्यानीतिशेषः ॥ नक्षत्राणमुक्तप्रका
 रेण कोष्टकालिख्यंते ॥ अथ ग्रंथादिनक्षत्रेभ्यो भीष्टवर्षे नक्षत्रभ्रवकानयनमाह ॥ दिनंदसूर्ये
 रदिताशकाब्दान्नोश्चिप्रैलैर्गुणैताः स्वविभैः आताकलाद्येन युताः अनीष्टवर्षे भवेत्सायननाम
 कंतत् ३५ ॥ व्याख्या ॥ इष्टवर्षस्य शकाब्दा दिनंदसूर्ये १२५२ उनयित्वा शेषान्नोश्चिप्रैलैर्गुणै
 त्वा ०२० ॥ खखाष्टभिर्नाज्यंते तेभ्यो लब्धं यत्कलादिकं फलं तद्युक्ताः सायनग्रंथादिभ्रवकान्वंति ॥
 अथ ग्रंथः शके निख्यन्तः ॥ एतुपातेनेषु शकेन किंचिच्छ्रुति ततः कल्पनया शके १३०४ वर्षे नक्ष



त्रं भ्रवको ह्यहं प्रदृश्यते ॥ स्यापित शके १३०४ एभ्यो दिनंदसूर्ये १२५२ पात्यंते शेषं १२ नभो
 क्षिप्रैलैर्गुणैता ज्ञाता ०५५० यवनमतेन नक्षत्राण्येकैकं मेघादिराश्वंशं वर्षैः ६६ रतिकामतिव
 र्षे चतुःपंचादिकलाश्च ५४ ततः राया ०५५० मष्टशत्या ००० नागेलव्यकलायं १५४६ एता एकीकृत्वा
 यनमेघादिभ्रवके ०५४३१५२ लिख्यंते जाते शके इष्टवर्षस्य भ्रवकाः ६५३१४० एवं शेषोश्च पिग्रंथा
 दिनक्षत्रभ्रवकाः स्वयमप्यहनीयाः ॥ अथ नक्षत्राणां स्वस्वनक्षत्रेभ्यः स्वपरकांत्वा नयनं ॥ मेघा
 दावुत्तरो गोल सुलोदोदृष्टिणस्ततः कांतौ त्रिराशियुक्तः ज्यावाणकोटिज्यपादता ४० तज्यात्ययान
 श्रपेन नवने शोधिते गुणाः गुणेन नक्ता वा एज्याप्राप्तं नणादिकंततः ४१ स्यादंतरं परक्रांतिस्तेन
 युक्ता ततो निता ॥ गोले नवाणयोरेव्य भदेवा चतसो गुणः ५२ ॥ हतः पूर्वधतुर्मेर्व्या नक्तप्रवांत्प
 जयाततः लब्धाच्चापं युतं हीनं कर्तव्यं च शेरणतत् ४३ गोलेन पत्रिणोरैव्य नदे स्यादपमः स्युटः
 याम्यसौम्यविभागो नमधरो वा समाश्रितः ४४ ॥ एषां व्याख्या ॥ ग्रंथादिनक्षत्रभ्रवके मेघादि
 राशियदो उत्तरगोलः ॥ तुलादि राशियदो दक्षिणगोलः ॥ नतो नक्षत्रां भ्रवकं पदे संस्थाप्य तत्र राशि

स्थाने राशि त्रितयं दत्त्वा पूर्ववद्जीवा समानीयते सा सन्निरा शिज्या भ्रुवज्या च व्यथते सा वा एको
 टिज्या याहतां त्यज्या ३६०० भाज्या ततः प्रासाच्चापमानी यनवतेः संशोधय तच्छेषात्पुत्रे न सत्रश
 रज्यायां भक्तायां न तोलव्यं भागादिकमुच्यते ॥ ततो र्द्वीकृतयं चादिनसत्र भ्रुवकेन वा एतेन सह ए
 कदिक स्थितत्वात्तयोर्भेदे च प्रागानीतेनांतरेण परमक्रांति भागा २३।३५।० क्रमेण युक्तहीनाश्च
 कीयंते ततस्ते वां जीवामानीय र्द्वानीत चापस्यानीतया जीवया संगुणयां त्यज्या ३६०० वि
 भज्यते तं यो तो यलव्यं सापक्रमज्या ॥ तंतोलव्यं चापमानीय प्राग्द्वीकृतैको गोलने देचनस
 त्रशरेण युक्तं हीनं चक्रंतं तच्चापमेव मध्यारेखायै सौम्ययाम्य विभागेन न सत्राणां स्फुटा अपक्रां
 तं शास्त्रंति ॥ अत्रोदाहरणं ॥ संवत् १४२० वर्षे मेष स्थितत्वात् इतरगोले सायनो रोहणी न सत्र
 भ्रुवकः २।१।३३।५२ शरीयाम्यपा १० भ्रुवके २।१।३३।५२ रा शि त्रयस्यैवे जातं ५।१।३३।५२ अस्मात्
 त्रितयाद विकल्प मित्यादिना उजज्या अनीयते भुजोयथा २५।२६।० ततः क्रमज्या कोणकेषु
 भुजभागा नामधः प्राप्तं कलादिकं भागा २८ तदधस्यं १६५।६ तदधीतरं ५५।१३ अनेनांत

रेण उजनागनामधस्ये कलादिकले २६।८ गुणिते यथा नक्ते लव्ये फले २४।३ पूर्वफले १५६ नि
 युक्ते जाता भुजज्या १०।५५ एवं सर्वत्रापि अथवा एस्य कोटिज्या तत्र याम्यो रोहणी शरः ५।१० अ
 यं नवते संशोधय जातं ०४।५० अतः प्राग्द्वानीता जीवा ३५।१० अथवा प्रागानीता भुजज्या १०।५५
 गुणितजाता ६।३६।६।५८ अथ परमांत्यया ०६०० भागैलव्या १०।५।६ अत्राल्यतया इयमेव मौर्या
 अतश्चापानयनं ॥ यथा क्रमजीवा कोणकानाम अष्टा विंशति नागनामधः फलं १६५।६ र्द्वमानीता
 याः कलादिमौर्याः १६५।६ पात्येते शेषा १६५।६ तेन चापांशः प्राप्ता २५।०।० शेषा १५।७ षष्ठा संगुणय
 अष्टा विंशत्यधः स्थितेनांतरेण ५५।६ विभज्यते लव्यं कलादिफलं १६५।७ जाता जीवा तश्चापमि
 दं २५।१६ एवं सर्वत्रापि चापसाध्यं अस्मिन् चापे नवतेशोधिते शेषं भागादिकं ६१।५२ अतः प्राग्
 जीवा ३५।१० अथवा प्राग्द्वानीता जीवा ३५।१० अथवा प्राग्द्वानीता जीवा ३५।१० अथवा प्राग्द्वानीता जीवा ३५।१०
 कं अंतरं ६।८ ततः त्रिराशि स्यैप हितस्य रोहणी न सत्रस्य तच्छरस्य च निन्नदिकृत्वेन नेदो
 तितेनांतरेण ०।६।८ परमक्रांति भागा २३।३५ वि योज्यंते जाता २३।५२ अतः प्राग्द्वानीता १०।५५

२९

यं १६

एवमप्रागानीतयात्रापकोटिज्या ३१५९१२९ गुण्यते ज्ञाता ४५९३३ अंत्यज्ययात्राप्यते लब्धा
 परमज्या १२६२१४५ अस्याप्रागवच्चापसाधितं २०१३२१९ तएवक्रांतिभागाज्ञेयाः ॥ अत्रराशिच
 यत्रजितरोहणी नक्षत्रस्य मध्ये स्वातउत्तरस्यां एतावद्विर्भागेऽस्ति एति अनयायुक्ता सर्वेषां न
 क्षत्राणां क्रान्तिसाधनं कर्तव्यं ॥ अथप्रकारांतरेण क्रान्तिसाधनं ॥ अथवा निर्णयक्रान्तिं नक्षत्रक
 वकान्तः तथाशरस्यसंयोगे वियोगे वैकः भेदयोः ५५ तस्माज्जीवाद्गतो लक्षक्रांतिकोटिज्य
 यायवा ॥ परमक्रांतिकोटिज्या नक्षाप्राप्तधनुर्ववेत् ५६ तत्रैवक्रांतिभागाः स्युः सोम्यया
 म्येययाविधिः ॥ क्रान्तिसायकयोर्योगात् वियोगेशेषतश्चदिक ७० ॥ एषां व्याख्या ॥ अथ
 वेतिप्रकारांतरेप्रागवज्जेलंविचार्य नक्षत्रकवकात् भुजमानीय तस्मात्क्रांतिरानीयते तथाक्रा
 त्यासहशरस्यदिगेके योगोदिग्भेदे वियोगश्चकीयते ॥ तस्माद्युक्तद्विभुक्तोच्चापाप्रागवज्ञानीय
 परमक्रांतिकोटिज्या मुत्पाद्यतेयासात्राप्यते ततोयं लब्धं तस्मात्प्रागवच्चापसाध्यं तच्चापमेव
 प्रस्तुतनक्षत्रस्यसोम्ययाम्याश्चक्रांतिभागावन्ति ॥ एषांसोम्यत्वं याम्यत्वं च कथमित्युच्यते

दिगेकेयक्रांतिवाराण्योर्योगात् नक्षत्रदिगेक्यवधेनक्रांतिदिग्भेदे अधिकान् न्येपातितेशेय
 त्रकतनक्षत्रस्यक्रांतिस्यत् ॥ अत्रोदाहरणं मेवाश्रितत्वाद्दुत्तरगोले सायनोरोहणीनक्षत्र
 क्रवकः २१३३१५२ शरोस्ययाम्य ५१० अत्रपात्याभावादयमेवक्रवकोभुजः भुजांशाः ६१३३
 ५२ एषांक्रांतिरानीयते ॥ तत्र अत्रोदाहरणं मेवाश्रितत्वाद्दुत्तरगोले सायनोरोहणीनक्षत्र
 तात्प्राप्तफलं १२३९ ५९ तदधोतरं १२१४ अनेनांतरेण लुजनागानामधस्थितविकलासु ३३५
 गुणितसु मस्यानक्षासु लब्धं कलादिकं फलं ६५४० पूर्वफलेन १२२०५० निक्षिप्ताज्ञाताक्रांति
 कलात्मिका १२३५५९ एवं सर्वत्रापि क्रान्तिः साध्या मस्यानागेलब्धं भोदिकाक्रान्तिः २०१३५५९ रोह
 णीशरोयाम्य ५१० अत्रुच्चिन्नदिक्रान्तिशरेणां क्रान्तिशेषधुत्तरं १५१२५५९ अस्मात्प्राग्
 त्साधिताजीवा ६५०५० इयंपरमक्रांति २३३३५१० कोटिज्या ३२९९१९३ गुणितता ३१३६०००३
 ४४ उक्तक्रांति २०३५५९ कोटिज्या ३३६९११४ श्रवानीता ३१३६०००३ १८८ सवार्णितार

तदि

मा

व. २७

१८९६०५०२८ कोटिज्या ३३९५१८६ तत्र शिवाभाज्या २०२१९८९ ... फलं २३७८२ अस्मा
 य प्राग्वच्चापि १५५५५३ एतच्चामिवक्रांत्यणः एतेचप्रागानीतक्रांतिशेषस्यसौम्यत्वात्सौम्यवे
 द्व्याः क्रांत्यानयनेर्वाक्तायाः संग्रह्यतायाश्च एतेकलासु विकलासुच किंचिदंतरमासि
 तदल्पत्वान्नदेयाय ॥ अथनक्षत्राणां स्वस्व नक्षत्रध्रुवकेन्यत्स्वस्वद्वर्मानयनं ॥ दक्षर्मानयनं
 त्वाभ्यादिमयकर्कजं ॥ सत्रिनज्यापरक्रांतिमौर्व्याहत्वाविभाजिता ४८ उक्तोदुक्रांतिकेहेस्तु
 ति मौर्व्याप्राप्तं कलादियत् तेनहात्वेषुकोटिज्याविभाज्यंभज्ययाततः ४९ लब्धात्कोटिंको
 टिज्याउत्पाद्यन्नशरापूर्णं ॥ संताओक्तफलंनोक्तधनुःकोटिज्यायद्वतः ५० ॥ प्राप्ताच्चापितुदक्ष
 फलंपूर्वोक्तयुक्तितः नक्षत्रवाणयोरेवोत्तरंनेदेधनंनवेत् ५१ एषां व्याख्या ॥ दक्षर्मानयने
 मृगाद्यं कर्कद्यं सौम्यं म्यायं नं विचार्ययथादिनक्षत्रध्रुवकस्य त्रिगणित्त्वेपुं भुजज्यामाती ५२ तस्य
 पर्यमंक्रांते २३३५ मौर्व्या १४४०१५ सं. ५३ प्रागानीतक्रांति कोटिज्याविभज्यं ततः प्राप्तेन फले
 न इषुकोटिज्यां हत्वाच प्रागानीत धनुः कोटिज्याय द्वियं क्रियते ततोतव्याचापंसाध्यते ॥

म्याय

पर

नदेवदक्षर्मफलं एकादिकं वा नक्षत्रानयनवाणयोरेवंप्रमाणं लिखितं तयोर्नेदेधनं न
 वतितत्फलमिष्टं शस्यग्रंथादिनक्षत्रध्रुवके यथाचिक्रणधनेचक्रततत्रक्षत्रं दक्षर्मभव
 ति शुद्धं ॥ अत्रोदाहरणं ॥ मकरादित्वा उत्तरायणो ध्रुवकः २५३३५२ शरतेयाम्य ५५१० गेहृणो ध्रुव
 का प्राशिचर्यं ता प्राग्वदानीता भुजज्या २५५४१९ इयंपरमक्रांते २३३५ मौर्व्या १४४०१५ गुणि
 ता जाता २४९९०५३३ ततः क्रांति १५२३१ कोटि ७४३७५९ ज्यया ३८७११० भागे लब्धं फ
 लं ७१११५ अनेन रोहिणीशरा ५१० कोटि ८४५० ज्या ३४८५१२५ गुणिता जाता २५५०१२
 ३६ अं प्रंत्यज्या भागे लब्धं ७०८३२ अस्माद्भागार्थप्रषाकस्यापिते अथशर ५५१० ज्या ३२७१०
 इयंपूर्वफलेन ७१११५ गुण्यते जाता २३०५९३३२ अस्माद्भागानीतं कोटिज्या ३५२९१२५ भा
 गेलव्या ५५२२८ एभ्य प्राग्वच्चापं ११२३ इवमेवदक्षर्मफलं रोहिणीनक्षत्रस्य सौम्यवनत्वाद्भयो
 नेदेधनं क्रत्वरोहिणीध्रुवके सिप्यंते जातं दक्षर्म शुद्धरोहिणीनक्षत्रमिदं २५३५३३ एवं सर्वे
 षां नक्षत्राणां दक्षर्मसाध्यं ॥ अथ प्रकारान्तरेण दक्षर्मानयनं ॥ पूर्ववद्द्विगणित्वात्तद्वरेण

शु

५४ अथ कल्यापितस्य ३०८३३५३ ११२३३३ अथ कोटि ७४३७५९

यं १८

कृत

दत्ताज्ञात्ततो नन्दवसुभिः ८९०४ लव्यभागादिकं ततः ५२ हेतं निरस्ता लये न तद्धित दूरशिन हतं
 खवाग्निभिः फले भागादिकं ६६ कर्म पूर्वतः ५३ व्याख्या ॥ सर्ववर्षेण विचार्य नत्रे भ्रुवोः सत्री राशि
 ज्यातरे राहता भ्रनंदवसुभिः ८९०४ विभाज्य ततो लव्यभागादिकं तस्मिन् निरक्षे तये न मेयादित्त
 कोटयाः विना शो वसुभानि २०८ छिद्रनवयम २९९ त्रिरदा ३२३ इत्यादिना प्रसुत नत्त संवधं लंको
 दित मे ६६ दिल प्रमाणेन हते खवाग्निभिः ३०० नत्ते लव्यभागादिक मे वरु कर्म फलं भवति ॥ तत्राग्न
 र्नीषध्ववके चरणं च धनं च कार्पं ॥ अत्रोदाहरणं ॥ यथामकराद्युत्तरायणे रोहिणी ध्रुवकः २१ १३३ ५२ इरो
 याम्य ५१ १० अस्मात्प्राग् त्रिराशियतः ५१ १३३ ५२ सुज्या १० १४ १९ एषा शरिण ५१ १० इता ज्ञाता ८८ ५६
 २६ इयं क्रत्वा भ्रनंदवसुभिः ८९०४ नत्ता लव्यभागादिकं फलं ०१ ५६ १४० एतद्रोहिणी नत्तत्र स्प मियुनरा
 शि स्थित त्वात्त कोटय मियुनराशि प्रमाणेन ३२३ गुणतं ज्ञातं ३२१ १२ एतत्त्व वाग्निभिर्नक्त ३०० लव्य
 तवाद्यं १५ १० एतदेव हृक्कर्म फलं प्राग् वदो हिणी नत्तत्रे धनवक्षेप्यं ज्ञातं हृक्कर्म सुद्धं रोहिणी नत्तत्रं २१ ३३
 ६ अत्र प्रागाक्षित हृक्कर्म सुद्धस्य तस्य चोत्तरं कला विकला ४३ स्वल्पांतरं त्वाभयोः ७ अथ नत्तत्राणां स्त

सौम्यं प्रपमांशं सोम्यं प्रपमांशं नवतिः

सौम्यं प्रपमांशं सोम्यं प्रपमांशं नवतिः

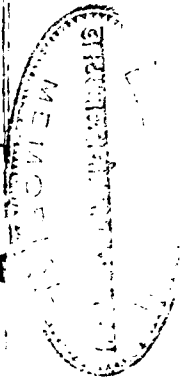
स्वामिशेन स्वाहोरात्रानयनं ॥ स्वाहोरात्रानयने सौम्ययंत्रे द्वात्ताधिकं क्रमात् सौम्ययाम्यपमांशैः स्यात् न
 वति व्यत्ययः परं ५४ तयोर्द्वयोः कयोर्धुत्वं ज्ञ्या समागता यंत्रद्वयेपि नत्तत्र मुखं स्पष्टतरं भवेत् ५५ ॥ अथ
 व्याख्या ॥ स्वाहोरात्रानयनेति नत्तत्र स्प स्वाहोरात्रानयने सौम्ययंत्रे नवति ६६ ॥ सौम्ये र
 पमांशैः अपमांशैः नाधिकानवतिर्नवति ॥ याम्ये अपमांशैः सति अपमांशे नहीना नवति स्यात् तयोर्धुत्वं
 खंडं मागता यंत्रद्वयेपि नत्तत्र मुखं स्पष्टतरं भवति ॥ यंत्रसौम्ययाम्यं तद्विधा नवति यंत्रसौम्यं याम्यं
 तद्विधा नवति तत्र सौम्ययंत्रे स्वाहोरात्रानयनं नवति नत्तत्राणां सौम्ययाम्यक्रांतिना गेद्वि नत्तत्राणां स्यात्
 परं याम्ययंत्रे तद्व्यत्ययः कोर्थः सेव नति सौम्ययाम्यक्रांत्यं शैर्धुत्काहीना च स्यात् तयोर्द्वयोर्नवति शेष
 योर्धुत्वावडेभ्यः श्रीगतं धुत्वाफलं नत्तत्राणां सौम्ययाम्यं च स्वाहोरात्रसंज्ञं स्पष्टतरं मुखं भवेत् सौम्यस्वा
 होरात्रसंज्ञं ॥ उदाहरणं ॥ यथा ॥ रोहिण्या उत्तरक्रांति ५१ २२ १९ एषा सौम्यत्वात् नवति ९० शोध्यते शेषा ७६
 ३ १ ५९ एषा प्राग् वधुत्वा खंडकैः श्रीर्नीति धुत्वाफलं १४ ५ १० एतदेव रोहिणी नत्तत्र स्प सौम्यस्वाहोरात्रं ॥

ज्यास

न

पं १८

अस्य याम्ये स्वाहो रत्रे नयने उदाहरणं ॥ रोहण्यासाम्यक्रांति १५१२२१ एधां सौम्यत्वानवते ९० योजितो
 जाता १०५।२२१ अस्य युज्यावउकेन्यः प्राग्बदानीधुज्याफलं २५।२० एतद्रोहियाः साम्यं स्वाहो रत्रं ॥ अथे
 तंतांशस्थापनार्थं स्वाहो रत्रं विचार्य सर्वं नक्षत्रस्वरूपं किंचिदुच्यते रव्यादयोऽहं सनक्षत्राः स्युः सर्वा
 क्षितिजे उदितया ताकालेन पूर्वोक्षिते जे लमयः सर्कलः नेधांमदोत एवास्तक्षितिजायावता कालेन पूर्वोक्षि
 तिजे प्रयाति ॥ सर्कलस्येयं रात्रिः श्रुत एव युज्यावउकेन्यः स्वाहो रत्राणुत्पाद्यते ॥ अथ कानिचिन्नक्ष
 त्राणि सौम्ययंत्रे ॥ १०८ ॥ अथ कानिचिन्मिष्ये ॥ नक्षत्रतिस्य लक्षणमुच्यते ॥ तत्र यस्य
 नक्षत्रस्य सौम्यं स्वाहो रत्रं त्रिशं मध्यगं ॥ १०९ ॥ दुर्ध्वगतं नक्षत्रं याम्ययंत्रे चोपयुज्यते यस्य तु
 स्वाहो रत्रद्वयमपि त्रिशं मध्यगतं नक्षत्रं मिष्ययंत्रे स्थापिते यथाभिजिन्नक्षत्रं सौम्यस्वाहो रत्रं ॥ ११० ॥
 याम्यंतु ४०।४८ एतत्सर्वं सौम्ययंत्रे एव प्रस्तुता यागे हीरणाश्वसौम्यस्वाहो रत्रं १५।५० याम्यं २५।२० ए
 तन्नक्षत्रं सौम्य याम्यमिष्य चोपयुज्यते सौम्य याम्यत्व दिशे लंकातः सौम्य याम्योऽहं वभभिलक्ष्मीकृत्य



दश

याम्यं च ॥ त्रिशं मध्यगतं नक्षत्रं सौम्ययंत्रे चोपयुज्यते ॥ १०९ ॥
 यस्य नक्षत्रं स्वाहो रत्रं त्रिशं मध्यगतं सौम्ययंत्रे चोपयुज्यते ॥ ११० ॥

उच्यते ते ये एवमन्ये यामपि नक्षत्राणां स्वाहो रत्रिसाधनं कार्यं ॥ अथेष्टांशोभ्यो मीष्टनक्षत्राणां
 उभेताशा नयनं ॥ अथ स्पष्टक्रांति भागं तरोत्थाः सौम्या याम्यास्ते नतांशाः खमध्यात् स्वाकाक्षीनाः खे
 चोक्षी नतांशाः मध्यान्तुत्थास्व अक्षदेशे भवंति ५५ यत्रैकांशयोगतश्चेन्नतांशाः स्वाक ९० धिक्वास्तु
 सदाशोधनीयाः आकाशो नक्षत्रांशुकेन्यो १८० पितृनंशेयांशान्ते मध्यजाभूमिनागत ५० ॥ व्याख्या ॥
 हांशानां क्षत्रस्य एक्रांतं शानां च पदं तरं कार्यं ॥ अधिकं काक्षीनेकेपतिते यथेयं तत्तदेव सौम्यदिकत्वेन न
 क्षत्राणां द्वमध्यात्सौम्यां नतांशा भवति ॥ ते च न जतेः पातिते शुशेयां नक्षत्राणां महीतो भूभागात्स्वदेशे
 मध्यान्तुत्थांशानां भवंति यत्र तु भ्रुहांशानां क्रान्तिभागानां चैकदिकत्वाद्योगे क्रियमाणे सति नवने तस्य
 कां भवति तदृशीत्यधिकशतत् १८० ते युपातिते शुशेयानक्षत्राणामध्यात्तुत्थांशानां भवंति ॥ एतेषु नक्षत्रा
 न्नतांशा यंत्रे मध्यात्तुत्थांशानां भवंति नैव अक्षवसात्स्वीयस्वीयदेशेभिन्नाभिन्ना भवंति अत्रादाहणं
 यथा ॥ प्रकृतायारोहियाः स्फुटाक्रान्तिरुत्तरा १५।२२।१ हिल्यां याम्या अक्षांशा २८।३० अल्पत्वात् क्रो
 त्यंशा अक्षांशेभ्य पात्यंते शेष १३।०५।५९ एते याम्यां कशेयत्वेन तांशावोधव्याः ॥ नतांशेषु नवतेः

नाम

या

यं २०

शोधिते शुभे वा १५४३१ एते रोहिणीः परमोन्नतांशः कथ्यते ॥ एते एव शोरोहिणी अतोद्दिष्टभूत
 गान्धर्वा क्रमतीति भावाः ॥ अनया युन्या सर्वेषां नक्षत्राणां नोन्नतांशः साधनं कार्यं ॥ अथ प्रत्यर्थं
 संवत् १४२० वर्षे चैत्र शुद्ध १५ तथा १४२५ वर्षे स्वर्ग्यादि द्वात्रिंशत् नक्षत्राणां क्रान्ति हर्षणी सौम्ययाम्युत्वा
 हो रात्र परमोन्नतांशः स्पष्टकृतन्यासेन प्रदर्शयते ॥ यथा ॥ ॥ अथ मगः दिव्यत्तदस्य संख्या सारमा
 ६- मगस्य उत्तममितिः खरामाः ३० उल्लाजपोर्नदनुवोहरामाः १५३८॥ कर्कस्य सूर्याः क्षितिवायवः स्य
 १२।५१ यंत्रे मध्यादिय मूढनीया ५६॥ व्याख्याः ॥ यंत्रे ह्यत्र यं नवति ॥ तत्र विहितं तैत्तन्मानमंशत्रिंश
 त् ३० तत्सहजसिद्धं द्वितीयेनेयतुल्योत्तममाणमंश १५ कला ३८ तृतीयं तत्कृत्स्यप्रमाणं नाग
 १२।५० इयं चि विद्विपित्तप्रमितिः तैर्यंत्रे मध्यं केंद्राद्गुहनीया विचारणीया अत्रान्यो यो यंत्रस्ववृथा यंत्रवि
 धाय मध्याच्चतुर्दित्तुत्रिंशत्त्रिंशदपरिकल्पनया वहिस्थमकरवृत्तं नवति ॥ तदनुप्रमाणेन मध्ये वृत्त
 द्वयं साध्यं ॥ अथ परमाणुमाणां क्रमज्या कोटिभागानां उक्तमज्या चोत्पाद्यमेयतुला कर्क वृत्तस्वोत्पा
 दनमाह परापमां ॥ शीघ्रिकराः कलाश्च शरात्रयस्तक्रम २३।३५।० ज्या च भौवी परन्याधि शक्रान्ति
 पयोय १४४१।५ कोटिभागा यङ्गानिशरादि १५।२५।० तज्यां कर्कं दक्षिणुणा द्विचंराः कोयुक्रम

लिहा

३२८८१२

क्रं.को	तं.क्र.	फारसी	नक्षत्र	शा	क्रान्ति	हर्षणी	सौम्य	याम्युत्वा	परमो	प्रकार	प्रका	प्र.र	सौम्यस्वा	याम्युत्वा	शरा	मध्योन्न
१	अश्रु	शरक	२०	२०	२०	१३	२२	२८	००	००	००	११	३२	२०	८८	
२	नद्य	७५	५२	४१	४३	२	२५	१९	५२	५५	५५	४२	८५	५३	३०	
३	मत्स्य	वसुध	२५	३२	३५	१५	३५	१८	५५	५५	५५	४३	५५	२५	१५	
४	अश्रु	शरक	२०	२०	२०	१३	२२	२८	००	००	००	११	३२	२०	८८	
५	अश्रु	शरक	२०	२०	२०	१३	२२	२८	००	००	००	११	३२	२०	८८	
६	मनुष्य	शरक	२०	२०	२०	१३	२२	२८	००	००	००	११	३२	२०	८८	
७	मनुष्य	शरक	२०	२०	२०	१३	२२	२८	००	००	००	११	३२	२०	८८	
८	शोहर	शरक	२०	२०	२०	१३	२२	२८	००	००	००	११	३२	२०	८८	

श्रं.क्रा	संस्कृत नामानि	पारसीनामानि	मूलत्रय	शर	श्रं.क्रा	दिक्रम	कोश	शाम्भल	परमोन	म.न.स	म.शर	म.क्रा	म.ह.क्रा	म.कोश	म.पात्र	म.धो
०९	मिथुन	रेजुलेल	म.६००	३१	६०	६०	२३	६०	५२	३१	६०		२३	३१	६०	
१०	मिथुन	रेजुलेल	म.६००	३१	६०	६०	२३	६०	५२	३१	६०		२३	३१	६०	
११	वृश्चिक	अरिथुक	म.६००	३२	६०	६०	२३	६०	५३	३२	६०		२३	३२	६०	
१२	मिथुन	यदेनजोना	म.६००	३३	६०	६०	२३	६०	५३	३३	६०		२३	३३	६०	
१३	श्रगल		म.६००	३४	६०	६०	२३	६०	५३	३४	६०		२३	३४	६०	
१४	श्राश	हन-अर	म.६००	३५	६०	६०	२३	६०	५३	३५	६०		२३	३५	६०	
१५	प्रवला	शीर्ष	म.६००	३६	६०	६०	२३	६०	५३	३६	६०		२३	३६	६०	
१६	कुम्भ		म.६००	३७	६०	६०	२३	६०	५३	३७	६०		२३	३७	६०	

श्रं.क्रा	संस्कृत मूलत्रय	पारसीनामानि	मूलत्रय	शर	श्रं.क्रा	दिक्रम	कोश	शाम्भल	परमोन	म.न.स	म.शर	म.क्रा	म.ह.क्रा	म.कोश	म.पात्र	म.धो
१७	मघा	मवदर	म.६००	३८	६०	६०	२३	६०	५३	३८	६०		२३	३८	६०	
१८	उत्तरा	सर्पहा	म.६००	३९	६०	६०	२३	६०	५३	३९	६०		२३	३९	६०	
१९	काक	जमादल	म.६००	४०	६०	६०	२३	६०	५३	४०	६०		२३	४०	६०	
२०	चित्रा	सिमाक	म.६००	४१	६०	६०	२३	६०	५३	४१	६०		२३	४१	६०	
२१	षाती	गफर	म.६००	४२	६०	६०	२३	६०	५३	४२	६०		२३	४२	६०	
२२	ममंडल		म.६००	४३	६०	६०	२३	६०	५३	४३	६०		२३	४३	६०	
२३	ज्येश्ठा		म.६००	४४	६०	६०	२३	६०	५३	४४	६०		२३	४४	६०	
२४	धनुको		म.६००	४५	६०	६०	२३	६०	५३	४५	६०		२३	४५	६०	

प्रंका	संस्कृत नेत्रत्र	पारसी नामानि	नेत्रत्र अक्ष	शर	कांति	हकर	लो	पाम्य	परमोत्त
२५	मूल	शैलरु	३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
२६	धनुःशि शर		३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
२७	म्रिजि जित	जावेरु	३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
२८	म्रवण	वलेअरु	३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
२९	प्रतम्य जुव		३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३०	कुंभ		३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३१	प्रखलं ध		३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०
३२	समुद्र पद्मा		३० ३०	३०	३०	३०	३०	३०	३०

४ अनया कोटि तुल्यवत्या २२-२५ ४५ त्रिशदुणा (४०-५२) २० हता

रगादित्रयप्रव
त्यप्रमाण

तयो

धि

उपां क २१ ५५ ६५ केशरि पवारणा द्वय ३२५ ३३२ कोटितवोत्क्रमज्या त्रिंशदुणा पक्रमकोटिमे
 र्याद्दता च वलवधमिहं शकादितस्यात्कुटं मेय तुल्यप्रमाणं ॥ तुला जयोतस्य प्रतिः स्वरां मे
 र्दृतापमं शादिकुलीरमानं ६१ ॥ व्याख्या ॥ परमापमं शानां २३ ३५ प्राग्वत्सर्वज्या ॥ यथा १४४० १५
 एयामेव प्राग्वत्केटिभागाः ५५ २५ एयं क्रमज्या ३२५ ५१ २ ५५ ५५ दिव्यात्त्रयस्य ॥ ॥ ॥
 जेलव्याशाः १५ ३५ एतन्मेय तुला वत्तप्रमाणं ॥ एतस्य क्रोतिर्वर्गाजाताः ३५ ५ २८ एयावत्
 मैभागे लव्याशाः १२ कोटी ५१ एतत्कर्क वत्तप्रमाणं मकरवत्तप्रमाणं त्रिंशदंशः सिद्ध एव ॥ ॥
 श्रज्यासार्धस्य तथानेचक्रस्योत्पादनमश्नु ॥ परापमानां नरमो र्दिकायादतानरस्यो क्रमजी
 वयासा ततोधिभक्ता परमापमं शानां २३ ३५ त्रिशदुणा पक्रमकोटिमे ६२ कोटिज्या मिशि
 तमद्रितं तत्रिशदुणा कोटिगुणेन भक्तं लव्यं च तस्य सदलं ततश्च सर्वफले कोटिगुणे
 नितेच ६३ शेषं वरमैर्गुणितं त्रिभक्तं कोटिज्या प्राप्तमतोलवादि वेंद्रं च क्रमस्य भ
 वं त्यवश्यं तदंततो व्यासदलं क्रमस्यात् ६५ एयं व्याख्या ॥ परमापमं शानां २३ ३५ १०

पं १३

यानामौवीकोटिज्यासातस्यैवनरस्यकोटिक्रमज्ययासंगुणपात्यज्या ३६०० उतयापरमापमज्य
यानज्यते ततोलब्धंलवादिकं कौटिमिश्रितं अर्धीकृतं त्रिंशतासंगुणपुनः पूर्वोक्तकौटिज्या
यानज्यते ततोलब्धंलवादिकं व्यासदत्तं भवः क्रैनेवति ततश्चेति पूर्वदले कौटिज्यातः प
तिते तथेषं त्रिंशत्वाहत्वा पूर्वोक्तकौटिज्य यानज्यते ततोलब्धंलवादिकं नचक्रस्यकेंद्रंभव
ति ॥ अनेन नचक्रांशे केंद्रप्रमाणे नयंत्रमध्यात्सोम्ये याम्येवानसत्रचिह्नंकार्यं ॥ तदुपरिव्या
सार्धदत्तं नाम्यं ॥ अत्रोदाहरणं ॥ परमापमांसा २३०३५१० एतेन च तेषुताः कौटिभागः ६६१२५
स्फुरतः प्राग्वक्रमज्या ३२९९१२ तथा कौटिभागानामुत्क्रमज्या २५९९७५ अनया कौटिक्रमज्य
या गुण्यते जाताः ७१२५४४०१२ एषा परमापमज्यया १४४०१२ अंत्यज्यया ३६०० तथा सदितया
५०४४०१५ नज्यते लब्धा २४१३४६ एते कौटिज्यायां क्षिप्यंते ३२९९१२ ज्ययाता ४०११२ ५८ एते अर्धीक
त्यद्विधास्थानैष्यंते २३५६५९ अनयोरेकं दलं २३५६५९ त्रिंशतागुण्यंते जाता ७०६९४१३ अथोदत्तं
पूर्वदले २३५६५९ कौटिज्या ३२९९१२ अथपात्यते शेष ९४४२४३ त्रिंशताघाते जाते २८० २८१३०

एतस्मिन्कौटिज्यया ३२९९१२ भक्तैलब्धं नचक्रकेंद्रं भागाघं भागाः ८ कला ३४ अथानीत नच
क्रव्यासासार्धयोः प्रमाणमाह ॥ भागानचक्रकेंद्रस्याष्टौ ललावेस्वरुयः ॥ व्यासार्धस्य धरादले
रसोनेत्राणि चक्रमात्र ६५ स्वर्णार्थं ॥ अथ नमंडलार्थं लंकोदयप्रमाणानां प्रत्यंशं भागादि युक्ति
ह्वयते ॥ निरक्षलं कोदयलं प्रमानात्कृत्वं फलं यत्र तिभागमेति यथोचितं तद्वृणकेन योज्यं भ
मंडलेष्वमिश्रिते पि यंत्रे ६६ अस्पष्टा व्या ॥ यंत्रे तावदानवते ९० एक द्वि त्रि च पंच ५ षट्
दश १० प्रमाणे ततो बलयकल्पनया योर्धनवंति पराणमपि ॥ ततो यंत्राणमपि उन्नतवल
यानां नचक्रस्यापनाय निरक्षलं कास्यानेद्दृशानामपि मेषादीनां लग्नानामपि प्रमाणानि दश
निर्भक्ता प्रत्येकं तेषामंशादिकमानी पत्रिशदि नक्तान्त्स्मादपि प्रत्यंशं भागादिकं मुत्पाद्य च एके
कलप्रस्य त्रिंशदंशपर्यंतं तत्तर्वेष्वपि यंत्रेषु नमंडलं गणकेन यथोचितं स्थाप्यं ॥ उदाहरणं ॥ लंका
यामेषप्रमाणं २०९ व्यस्य २९९ मिथुन ३२२ एषां सिंहे एषां दशभिर्नीमैर्लब्धं यथा २०१५० व्य
२९१५४ मिथुन ३२१५ एतेषु क्रमेण कर्कसिंहकन्यातानवेयुः तथा एतेषु वडपि उन्मामुत्तादीनां सुः

पं २५

शंश	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
वायव्य	१५	३३	२२	५१	३६	११	८५	८०	७५	६८	६१	५६	५२	४८	४४	४१	३८	३६	३४	३२	३१	२९	२८	२६	२५	२३	२२	२१	२०	१९
पुनर्वसु	१६	२५	३६	३६	१	४४	४४	४३	४६	३	४२	३६	३५	३८	४६	५१	५४	५५	५८	५९	६२	६२	६५	६५	६३	६३	६२	६१	६०	
मघा	४	१२	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	
ज्येष्ठा	०	२८	३४	३०	०	३६	२	४८	१२	४०	१	५८	१६	५७	५१	५३	५१	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३
श्रवण	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०
द्वार	३६	१६	१८	१७	१७	१६	१५	१५	१४	१४	१३	१३	१२	१२	११	११	१०	१०	१०	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९
शुक्र	३८	३२	२९	४७	८	३९	५६	२१	५८	३८	४८	१४	५२	२६	०	३६	११	२६	१६	०	४२	२४	१३	५३	२४	९	४८	३०	१०	५५
मघा	११	११	१०	१०	१०	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९	९
ज्येष्ठा	३८	१२	४७	२२	८	३७	१७	३७	२१	३	४७	३०	१५	०	४५	३१	२१	५	५५	४०	२८	७	५	५४	३३	३३	३३	३३	३३	
श्रवण	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०
द्वार	६	६	६	५	५	५	५	५	४	४	४	३	३	३	३	२	२	२	२	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१	१
शुक्र	३६	३२	६	५५	३६	२१	१६	११	३४	२२	८	१४	२०	३७	१३	०	५६	३३	२०	७	१४	४७	४३	३६	२६	१७	३८	२५	१५	
मघा	३	३	३	३	३	३	२	२	२	२	२	२	२	१	१	१	१	१	१	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
ज्येष्ठा	५३	५३	३४	२६	१५	७	५६	१०	२१	३२	२५	१६	८	०	५३	१५	३३	२६	२२	१४	७	५६	५१	४४	३६	२६	१५	८	०	

८९ उन्नतांशः नतज्या ३५९९, २६ उन्नतज्या ६२, ५० नतज्या द्वादशभिः १२ संगुण्य उन्नतज्या लब्धं
याफलमंगुलायं ६०, १२५ सप्तभिः संगुण्य उन्नतज्यायां सप्तो गुलशंकोः श्रुत्यादि छाया ५०, १० एवं नदीगु
लशंकोरपि छायाः कर्णे प्रसाधो ॥ अथ वर्णनय ३ ॥ पुरमज्या ३६०० द्वादशभिः संगुण्य उन्नतज्यायादि
भज्यफलं श्रुतिः कर्णस्यात् द्वादशांगुलसप्तो गुलशंकोः प्रसुन्नतांशकोः वलोक्यते ॥ अथ द्रुगपरे
वरेगणकचक्रचूडामणिः क्रुती नृपतिलंस्कृतो मदनसरिनामागुरुः तदीपपदणालिनाविरचिते
सुयत्रागमे महेंद्रगुरुणा स्फुटं गणितकर्मरतिगतं ॥ स्पष्टार्थं ॥ श्रीपीरीज महेंद्रसर्वगणिकप्रथो महें
द्रप्रभुजीतः सरिवरसादीपचरणान्नोजैकभृंगयुता ॥ सरश्रीमलयेंडनाविरचिते स्मिन्नर्यत्रराजग
मे व्याख्याने गणितानि च प्रथमकाध्यायः समाप्तिगतः ॥ इति पत्रराजगणितानि ५ य ॥ अथ पत्र
घटनाध्यायो व्याख्यायते ॥ आदौ र्यं अन्मयं धातुजं वा विस्तीर्णं च स्वेषाकारयित्वा देर्धी
व्यासौ पाले वृत्तस्य तस्मिन्नायैः कार्योपत्रे वेक्रानुमानात् १ अथ व्याख्या ॥ मृत्युसिद्धः धातवः
पितृतायामन्मयं धातुमयं वा पत्रं विस्तीर्णं विकलाघं च कारयित्वा र्यत्र मृत्वा अनुमानात् तस्मि

न्यं त्रैपालिदनेद्वैर्घ्यासौ आयासुवित्को आर्यैः कार्योविस्तीर्णमिति पदस्वेष्येत्पत्रयेज्य यावति
 शयंतावधिस्तीर्णंकार्यमित्यर्थः ॥ माम्येनागेस्पत्रिकेण किरिहमीदृक्प्रोक्तं कोणकारमेतत् मध्ये
 तस्यस्वेष्यया तांशकानांपत्रापन्यानुभूतां र्शनिना ३ अस्यव्याख्या ॥ अस्ययंत्रस्य मायेदृशि
 लेभोगेत्त्रिकोणं किरिहं शरस्थितत्वात् मुकुटसदृशं कार्यं तदेतत्त्रिकोणकारमिति प्रोक्तं तस्य
 कोणकारमध्येऽन्यानि उन्नतांशैरुन्नत लक्षैरश्रितानि अतोशानांपत्राणि स्वेष्ययाकार्याणि
 स्वेष्येति कोर्थः यावतां देशानांपत्राणि कर्तव्यानि तावतिका र्यंपत्रयंत्रे चोपरिचाभिन्नदेशेभूत
 वलयानि कार्याणि एकंपत्रंचोन्नतोशस्यपत्रादिघुपिडे साधनीयं ततो न्यून लंकोत्पन्नाराशयो
 मेधमुख्याः संस्थाप्यंते यंत्रधिजेः समेताः ॥ ३॥ उन्नतांशपत्रादेकंपत्रमन्यत्पिडे द्विगुणं साधनीयं
 यस्मिन् यंत्रे लंकोत्पन्नगेमेयाद्याः क्षरश्रुधिष्टैः सहिताः स्थाप्यं तो इदंच पत्रं न च च्छिद्यित्वा प्रच
 क्रमित्युच्यते पत्राण्येवं कोणकारमध्ये यन्नासाध्या स्तेषु पूर्वादि काणः प्रष्टेयंत्रे स्थाप्यते द्वैतजात्रे
 सूक्ष्मेकत्वाधिदमंतरर्जुं च ४ ॥ अत्रेपश्चान्तस्य चांतेधि कोणे विक्रिमे छिद्रे यंत्रे त्रै निवेशे छिद्रे चि

स्त्रामेस्कीलं दत्तली ॥ विधाकोणकारयुक्तं चतेन ५ युग्मे ॥ व्याख्या ॥ एवं पूर्वाक्तप्रकारेण पत्रा
 णिकोणकारात् मध्ययन्ताप्रतीच्योसौम्ययाम्यो तेषु पूर्वाद्यश्चतस्रो दिशः साध्याः ततोय
 त्रस्य एष देशे आयातां जुगाक्रता अत्रे द्वैस्त्वे चतया स्पुजुज्यामध्ये छिद्रं क्रत्वा तस्य छिद्रस्या
 त्रेपश्चस छिद्रे चतुः कोणयंत्रे नेत्रे निवेशे छिद्रे जुजमध्य विवरे च मेरु संज्ञं कीलंच क्षिप्रानि
 न मेरु कीलेन कोणकारसहितोपत्राणि धात्रमेरुसंज्ञं कीलंच क्षिप्रानि कीले घोरीकावक्रा का
 लिका क्षिप्य ॥ क्रत्वां छिद्रमस्या त्रिकोणे तत्र क्षिप्रानि कंचकं वृक्षिकानं ॥ तस्य प्रोते मुद्रिका लं वि
 का ल्वंस्त्रै देयं यंत्रनिष्पत्तिरेवं ६ अस्य व्याख्या ॥ अस्य यंत्रत्रिकोणे स्त्रैस्त्रै क्रत्वा तत्र वृक्षि
 क् मुद्रानकं र्क क्षिप्रानि त्रैते मुद्रां च क्रत्वा मुद्रां प्रोते लं विका ल्वंस्त्रं देयं एवं यंत्रं निष्पत्तिर्हे पा ॥
 अत्रेद्रुपुरे वरे गणक चक्रचूडामणिः क्रतीरूपतिसंस्कृतो मरुने सरिनामा गुरुः तदीयपद शक्ति
 ना विचितेषु यंत्रागमे महेंद्रं गुरुणेदितं घटनयंत्रकर्म स्थियत् ५ श्रीपीरोज विज्ञाने मुयंघ
 टनाध्यायो द्वितीयो गतः ॥ इति श्रीयंत्रागमे यंत्रघटनाध्यायः ॥ सम्राज इदं नटकर्म यंत्रस्य पर

यं २०

अथ यंत्रस्वनाध्यायो व्याख्यायते ॥ यंत्रं प्रोक्तं षड्विधं च वेनेत्या एकद्वित्रीयं गपत्तं शक्तं
 म्ना १ वेधाप्येतत्सौम्ययाम्यप्रनेदांतन्मिष्टं ॥ मिष्टसंज्ञं परं च १ अस्य व्याख्या ॥ आनवते
 रेक द्विचिपचषट्दशो न्नतांशपरिकल्पनया यंत्रं षड्विधं प्रोक्तं १ चतुर्भिरंशैर्नवतेर्नजनं
 भवतीति नोक्तं एतदेवसौम्ययाम्यप्रनेदावेधा एतन्मिष्टसंज्ञं परं यंत्रं प्रोक्तं २ वत्तद्वयं कर्क
 टकेन एष्टे यंत्रस्य निर्माय चतुर्दिशो क्यूः प्राण्याम्यगकोष्णतास्ततश्चस्थाप्याः खनंदप्रमि
 तो न्नतांशः २ व्याख्या ॥ एवेति कथं न्याधत्तियंत्रस्य कोष्णकारस्य पश्चात्तुष्टि विभागे क
 केन खनेन लोहयंत्रेण वत्तद्वयमुपरितनं मम हृदयस्तनं च बहुविधाय एवेति याश्च तस्यो दिशो
 रेखाद्वयेनांश्याः तत्र एवेति स्मिन्वत्ते एवेति दिशि दिक्षु ध्यागाः केन्द्रमिमुखाः कोष्णता नवतिप्र
 मिताः उन्नता ईशितैरेखास्थाप्याः ॥ अथ द्वितियं वत्तस्य माह ॥ वत्ते द्वितीये लिखितोत्रतां
 शो रेखाविलेख्याः प्रतिनागजाताः पञ्चत्रये पञ्चज्जा विभागं शं कुप्रभा प्रागु दितास्तया ज्या
 ३ ॥ अस्य व्याख्या ॥ अथ स्तनवत्ते उपरि वत्तलिखितो मन्नांशानामेकमुत्तारेण प्रतिभा

गजातारेखा विलेख्यस्ततो दक्षिणपश्चिमांतराले पञ्चमनागाले ख्याः तथा पश्चिमसौम्यांतर
 ले वत्तमध्ये सप्तगुलया लिखित्वा तदधस्थोऽन्यतः पश्चिमसौम्यरेखालगान्द्वादशकोष्कां च
 स्वापश्चिमोत्तररेखामध्यं यादेकादिद्वादशपर्यंतान्द्वादशंगुलान्च लिख्यते यामध्यस्थताः प
 श्चिमसौम्यरेखा प्रतिनागजाता अंगुलाया रेखा विलेख्या तत उत्तरपूर्वीतरालकोष्के बुजी
 वा विलिख्य चतुर्णां नागानीरेखाश्च केन्द्रसमुत्वा एव कार्याः ॥ कदाचि यंत्रेशं कुद्वयस्य
 श्यालिखितान्भवति तदाष्टयाटी कार्योद्भव्या एवं यत्र स्पष्टं भागसाधनासंपूर्णं जाता ॥ अ
 थ यंत्रकोष्णकारस्य पूर्वपक्षसाधनमाह ॥ वत्तत्रये पालिगते क्रते प्राक् वत्ते किरीटांतरतो विलि
 ख्यः असातनीष्टान्वासाग्निं सत्वात् ३६० रेखास्तदीयास्तदधो विलेख्याः ४ ॥ दिगं कितैश्चेषु च म
 ध्यं केन्द्रादपाच्यरेकोपरिकेन्द्रमानैः चिन्हे क्रते तद्विरसः एषुत्वमानै नव नानि लिखेत्फुटानि ५
 व्याख्या ॥ ततर्वादिदिगं किते यंत्रेषु याम्यरेवोपरिकेन्द्रात्त्रिंशदधिकं शस्यापनार्थं तासु मयी
 पटिकां विनास्य मध्यकेन्द्रादपाश्चदक्षारेखालदीपास्तदधो विलपरि एकमादीनामंशानां प्रत्ये

मे

कुंकेद्रमानेः कर्कतेन चिह्नैकततसि रसतन्मर्धतप्यत्वस्य व्यासस्पमानेन पंचैकोष्टकाग
 रस्य पूर्वभागे पाल्यां कर्क राग्रेण वृत्तत्रयेकते सति प्रथमेनाडया ख्यवत्ते किरीट मध्यात्सखाचि
 कीर्षितः ॥ एकाद्युन्नतांशानुशाणेण कोष्टकात् विधाय चतुर्दिक्षु नवसंशानीषितांके ह्यरितेन
 स्पवत्तस्य नाडीरूपत्वात्तदस्थितद्वितीयवृत्ते फलरूपरेखाप्रतिकोष्टेकं यथोचितं लेख्याः ॥ अथ
 सौम्ययंत्रैः प्रशास्तीशपत्रेषु न्तवलयानीसाधनमाह ॥ यंत्रे घसौम्ये विरचैपकं वापत्रानुमानेन
 विलिख्य तत्रः भागान् स्वगमान् चयेत् तदंशैः कर्कादि वृत्तत्रितयं दलेषु ६ ॥ दिगंकितेद्येषु च
 केंद्रचिह्नैः देवारेखोपरकेंद्रमानैः चिह्नैकतेतद्विरसः प्यत्वमानेन वृत्तानि लिखेत्स्फुरानि ७ ॥
 व्याख्या ॥ सौम्ययंत्रे अक्षांशपत्राणां काष्ठं शालिकं वा यावत्सन्निवेश्य पत्रानुमानेन केंद्रां वि
 धाय त्रिशदंशान्परिकल्पकं वा स्थितौ ॥ रंशैः कर्कप्रमाणेन १२ ५ ॥ मेषतुलाप्रमाणेन १५ ३ मकर
 प्रमाणेन २० ४ ३ मध्यात्कर्कस्येण वृत्तत्रयमालिखेत् क्रमाद्रेखोपरिकेंद्रप्रमाणेन चिह्नं क
 त्वा तस्योपरिकर्कदृक् निवेश्य व्यासस्पमानेन स्फुरानि वृत्तानि लिखेत् अत्राख्यमाद्यं भवतीह
 वृत्तततः परं चोन्नतमंडलानि ॥ तेषां लिखेदानवतेर्विभागान् शुद्धानि तस्योन्नततावगत्यै ७

३ निरसरेणु विशेषणाय मन्वते उन्नतांशपत्रे उर्ध्वरेखे रसलोकत्वात् यानि रवेखा मेव प्रागपरि कल्पानदेवप्रयमता वृत्तमंडलात्
 कुजवृत्तततो र्कैः सौम्याः आनवतेर्येषु स्थितानि कार्याणि तत्रापि अक्षांशानां मभावात् केंद्रव्याप्तौ नुत्यावेव स्यात् ३

व्याख्या ॥ एते वृत्तेषु प्रथमं वृत्तैः अत्राख्यं शेषाणि उन्नतांशानां वृत्तानि भवतीति शेषः एषु च
 वृत्तेषु पूर्वोक्त एकघण्टांशपरिकल्पनया आनवतेर्विभागान् उन्नतांशान् लिखेत् किमर्थीतं
 स्पसूर्यस्य १० ॥ आदिशब्दाद्ये वा एणं गृहणं धिरुष्णाना मुन्नतावगत्यै सूर्यान्तमतात्तायते इत्यर्थः ॥ मध्या ७
 नुरेखा मन्वितोय कर्क वृत्तस्थिते प्रागपरे विभागेः क्रमात्त्रिविंशोपरमं दिनं च देशभिधानेन
 तथा च भागान् ९ ॥ अस्य व्याख्या ॥ मध्या नुरेखा मन्वितः कर्क वृत्तमध्यस्थिते र्वापरकिरीटोक्तमाज्ञा
 विद्युवर्णायां परमं दिनं उक्तदिनमानं च देशनामसहितान संशंशांशु लिखेत्स्याप्येदित्यर्थः ॥ अथ सौम्ययंत्रे
 त्रैस्त्रयसंस्थापनमाह ॥ कुजादधौ दशधा विभज्य मगजकर्क रूयमंडलेषु विधाय वृत्तान्यन्वितः प्रती
 च्यांशं केंद्रनिवेश्याद्विदशपिदोरा ९ व्याख्या ॥ कुजात्स्थितिजादधस्तान्मकरमेषकर्क रूयमंडलेषु द्वा
 दशधा निनत्यस्वबुधाकर्कटकै न वृत्तत्रयस्य शीने भितः र्वापरभागे वृत्तानि विधाय प्रतीच्यां पश्च
 मदिग्भिभागे दिकोदिभिर्द्वादशपर्यन्ते रेकैर्दिनरात्रौ द्वादशपिदोराः स्यात्वाः एव सौम्य यंत्रैः सांश
 पत्रसाधना जाता अथ सौम्ययंत्रे अक्षेपत्रे कर्कादि वृत्तत्रयसाधनं अत्र कुंकेद्रप्रमाणेन भूमं

उलसाधनं ॥ तत्र निरक्षमेवादि लग्नानामिष्टभागानां स्थापनमाह ॥ भवेत्त्रयत्रे विप्रेव कुतवत्तत्र
येनंतरतोष्ट ८।३४ भागान् हित्वा कलास्त्रा विगुणान् आवाच्ये व्यासार्धमानेन २१।२६ विधापय
ते १० ॥ निरक्षमेवादि विलग्नमानान् पूर्वोदितान्नाचि निवेश्येष्टाः ॥ वृत्ते द्वितीये तदधो निवेश्य
स्तदंकोत्तमणकैर्निज्येष्टाः ११ अमं ॥ व्याख्या ॥ कोष्टागारभयत्रयोपरिहृतया स्थापिते भवत्त्रयत्रे पूर्व
वद्विक्साधन पूर्वकर्क मेषमकरप्रमाणेन वत्तत्रयेराचिते सति अन्तरतोपंचमध्यासात्प्रभागेरेवोप
रिभवत्त्रयैः प्रमाणं ८।३४ उक्त्वा तदंततो व्यासार्धमानेन २१।२६ वृत्तं विधाय तदधोलग्नानां शरेत्वा च
स्थापनार्थं द्वितीयं वृत्तं विधाय पूर्वस्मिन्वृत्ते पूर्वोदितान् निरक्षमेवादि लग्नमानानंश २० क्रमात् ५०
इत्यादि स्थापनेष्टाः पूर्वनागत निवेश्य तदधः स्थिते द्वितीय वृत्ते निज्येष्टाः पूर्वोक्तशुक्ला षड्विधयंत्रोदि
ता मेषाद्यास्तदशरेकोक्रमान् निवेश्याः ॥ मेषादिनाशंशमानंधया ॥ मेषभागा कलास्त्रा विधिष्यानि
गगनेषु २०।५० वृत्तेन दृशो घृत्ता २५।५८ युग्मेष्टाः षडेदवः ३२।१६ क्रमादेत एवस्युः कर्कसि
द्धकनीधपिकन्यादिषट्मानस्यानुलोदैवैपरित्यक्तः १३ अथ भवत्त्रे प्रथमकर्मसंस्कृतनक्षत्रस्था

मनमाह ॥ व्यासाख्यवृत्ते जमुखा निसंतिलग्नानिलंकोदयज्यानिपत्र रेखासुद्धनामति
भागजाता स्त्रेवकेन्द्रभिमुखा विलेखाः १८ केन्द्रात्मतीपविरच्य चिन्धुज्याप्रमाणेन च क
र्कटेन तत्रैव विधिष्यस्य यथादितस्य निवेश्य मस्याग्रमतीवस्त्वं १५ अनयो व्याख्या ॥ य
त्र व्यासकेते पूर्वोत्तरस्या निरक्षमेवादी निलग्नानिसंशानि लिखितानि मंति ॥ तत्र पूर्वरे
खामनुलक्ष्मीकृत्या नक्षत्राणामंशप्रमाणेन केन्द्राभिमुखारेखां विलिख्य केन्द्रात्प्रतीपसोम्यस्वाहे
रात्प्रमाणेन कर्कटस्येण चिन्धुविरचय्य तत्रैव चिन्धोपरियया द्विपस्य धिएपस्य नामसहितस्या
तिसूत्राग्रमुखं स्थाप्य ॥ धनुर्मंगाते निश्चितं विधेयं चिन्धुसिद्धं मकरास्य नाम्ना यद्वा प्रमाणं
गणकेन विधक मुद्गमुद्गुं वृत्तिना उदत्तं १५ स्पष्टः ॥ एवं सोम्यपत्रे भवत्त्रसाधनात्ताता अ
थकेवलवाम्ययंत्रेषु १० व्याख्या ॥ तत्रैव विधिष्यस्य यथादितस्य निवेश्य मस्याग्रमतीवस्त्वं १५ अनयो व्याख्या ॥ य
दुं व्यासार्धमानेन कुजं विदध्यात् आभार्धकेदक्षिणतस्य तत्र केन्द्राणि विस्तारयतानि कुर्या
त् १८ व्याख्या ॥ याम्येपियंत्रविधिर्यंत्रसाधनाप्रागुत्तरव्यं विज्ञेयः मगकर्कवृत्तं व्यस्य
न्नतवलसाधनमाह ॥ याम्येपियंत्रविधिष्यस्य एव अन्यस्य वृत्ते मगकर्कसंज्ञे दिक्साधना पूर्वोक्तमुत्तमं शान्याम्येपानागोत निवेश्ये च २०

स्यमृगस्याने कर्कटतमिति नाम ॥ कर्कटतस्याने मृगवत्तनामचक्रत्वादिकसाधनपूर्वमुन्न
तांशान्दक्षिणस्यांदिशिनिवेशयेत् स्वापयेदित्यर्थः ॥ यथापञ्चमध्याह्नरस्यादिशिप्रोक्तयाम्प
केंद्रमानेन कर्कटकेनचिन्कृत्वा उक्तयाम्पव्यासार्धमानेन कुजवत्तेविदधीत एवं भागद्विधा
वत् केंद्रव्यासेहन्तवत्तानिसंसाध्यततोत्रार्धाधिकृत्वाद् दक्षिणस्यां सवित्तराणिकेंद्रमाने
व्यासार्धमानेऽत्रोन्नतवलयानिसंसाधयेदिति भावः एवंकेवलयाम्पयंत्रेऽप्रसंशपत्रशाधनास
पूर्णं ज्ञाता ॥ अथकेवलयाम्पयंत्रेभचक्रसाधनाम ॥ भचक्रपत्रेपि चयाम्पयत्ना क्रतेषुवत्तेषु
यकेंद्रचिन्कृत् व्यासात्कृत्तेविहितैकुवैरभागेनिवेशयानिधुरेवजानि १५ अथव्याख्या ॥
यथापिदिशं विधियंत्रसाधनाप्रागुक्तएव अयंविशेषः मृगकर्कटतं व्यत्यस्यमृगस्याने कर्कट
तमिति नाम ॥ कर्कटतस्याने मृगवत्तनामचक्रत्वादिकसाधनपूर्वमुन्नतांशान्दक्षिणस्यां
दिशिनिवेशयेत् ॥ भचक्रपत्रेयाम्पास्यांशपत्रेऽक्तकर्ममकरवत्तेवैपरित्येनवत्तेषुचिन्कृते
षुदिकसाधनापूर्वपत्रमध्याह्नरविनागेभचक्रकेंद्रमानेन १६ अथचिन्कृत्वात्परिव्यासार्ध

MEMORIAL

वत्तेन २१ २६ विहिते पूर्वतो निरस्ताणानिमेघादीनि तथा भानि नक्षत्राणि पुनरेवसौम्यं
अथयाम्पस्वदोरात्रमानेन प्रकटीकृतं त्रिभुजानि स्याप्यानि सौम्यंयंत्रे सौम्यस्वदोरात्रपुक्तानि
लिख्यंते अत्रचयाम्पस्वदोरात्रसूक्तानीति भागोव ॥ मयमिप्रपत्रेषु फणं द्रयंत्रेऽसांशपत्रे उ
न्नतवलयसाधनं ॥ तस्मिन्निप्रभेदेषु फणं द्रयंत्रे वत्तयप्रयंयाम्पवदेवकार्यं कर्कततः स्वा
णलवैर्विज्यवत्तत्रयं याम्पवदेवश्रेष्ठं २० ॥ व्याख्या ॥ तस्मिन्निप्रभेदेषु सौम्ययाम्पात्कर्कयंत्र
भेदेषु फणं द्रयंत्रे उन्नतांशपत्रे सौम्ययत्रश्वशेषवत्तत्रयं मकरमेघकर्कार्धतर्कार्धतत्कर्कट
तमेव २१ ५९ उधाः त्रिशेदंशो विज्ययाम्पयं नश्वशेषवत्तत्रयं मेघमकरात्समुत्पन्ना
कोऽत्रासौम्यध्रुवा कर्कशासन्नः मध्येमेघः वर्हर्मकरः ततः सौम्ययंत्रे कर्कटतमादौ तथायायं
त्रेमकरवत्तमादौ इदं ह्यात्मकमिति तथैव वत्तरचनोक्ता ॥ अथमिप्रभेदेषु फणं द्रयंत्रे सांश
पत्रे उन्नतवलयप्रसाधनमाह ॥ कर्कटस्यवत्तादुपरिसाध्यसौम्योपुक्तोन्नतमंडलानि ॥ याम्पा
निकुर्यात्तदस्थितानिसंपातशुद्धानिद्वियाम्पजागे २१ व्याख्या ॥ असांशपत्रे पूर्वदिकसा

धं २२

धनं क्रत्वा याम्यदिक्रभागे कर्कटत्तादुपरि मकरवृत्तपर्यंतं सोम्यद्वौ न्नतवलयानि प्रसाध्य कर्कटद्वये
याम्ययंत्रौ श्वेधो मिलितानि उन्नतमंडलानि कार्यणि ॥ एकांकेन्द्रव्यासादिप्रक्रिया प्राग्भवतः एवं
शुद्धयंत्रे अक्षांशपत्रसाधनासंरणा ॥ अथ फलशुद्धयंत्रे भ्रमंडलसाधनं ॥ प्राग्भवद्वचक्रस्य चैपंच
वृत्तमेवादिषद्वुविनिवेशसोम्ये ॥ याम्येत्तभागे विनिवेशनीयं ग्राह्यमस्त्रिमाते तुलादिषद्वुं २२
अथ व्याख्या ॥ अथ फलशुद्धयंत्रस्य भ्रमंडलपत्रे प्राग्भवदक्षांशपत्रवत् पंचरचिनपंच
वृत्तसोम्ये यंत्रवत् मध्यायामरेवोपरिवृत्ते केन्द्रं श्रेः ॥ २४ याम्यदिति भागे पास्त्रिमात्परिवरेखा
लग्नं ॥ व्यासवृत्तं त्रिचयतुलादिषद्वुनिवेशनीयं ॥ अथास्त्रिभयपत्रमंडलां श्रेर्नक्षत्रस्यापन
माद् ॥ सौम्यानि चान्दिकुलीरवाखेलाख्यानि सौम्यधुगणोदितानि याम्यानि कर्करमध्ये शेषाणि
याम्यधुगणोदितानि २३ व्याख्या ॥ इत्युक्तयंत्रे भ्रमंडलपत्रे सौम्यानि चान्दिकुलीरवा
दितानि शोक्तसौम्यस्वाहोरात्रान्वितानि कर्कटत्तादुपरि ग्राह्यं सोम्ययंत्रवत् खेला नि ॥ यम
भ्रमंडलपत्रस्य घटनासिंस्थामाद् ॥ आधारवृत्तं परिसरं सृणीयं पत्रे भ्रमंडलपत्रस्य शेषं पणं

इयं यंत्रगदितं ममेतन्नेयानि यंत्राण्यपि तान्यपि २४ व्याख्या ॥ भ्रमंडलपत्रे शेष
पत्रमयास्यादित्वा राशिनक्षत्रस्थितिहेतोरधारवृत्तं परिसरणीयं शेषं स्पष्टं ॥ एवं फलीयं
त्रे भ्रमंडलपत्रसाधनासंरणीजाता ॥ अथ किमपि प्रसृतं सर्वं विशेषं उच्यते ॥ केन्द्रव्यासेभ्यो
मानि उन्नतवलयानि संपादितानि संतितानि केवलसोम्ये केवलयाम्ये मिश्रे च सर्वं सया
म्यभागा एव भवंति ॥ तथा केवलयाम्ययंत्राण्यपि सोम्ययंत्रवद्वृत्तिकादिवत्कालानियमो
सौदिएभ्रभागे स्थानेषु सर्वदा सौम्यदिविभागे तुल्यमेव याति परं यत्र विद्विंसे कानि धनिरा
स्थानुत्तरभ्रवाभिमुखं हृत्त्वं केन्द्रव्यासेभ्यः साधितसोम्योन्नतवलयैः सोम्यनक्षत्रसहितैः स्वो
म्ययंत्रसाधनेन करि तत्रकोद्देशुः याम्येकेन्द्रव्यासे र्द्विर्धतरे र्याम्येन्नतमंडलकानि भ्रमंडलपत्रे
निर्युत्तरमाणेत्वात् वद्विस्मरति अतएव साशोधिते भ्रमंडलपत्रे तथादिवधीनेन सत्राणि
स्तोकतराणि निरूपयामि नीच ॥ अतस्तन्नागं चक्रे तत्स्रयाम्ययंत्रं विसृज्य सोम्ययंत्राणि का
रोलंकात् उत्तरभ्रवाभिमुखपरमक्रांति परमक्रांतिपर्यंतं अथ देवसोम्ययंत्राहादिकादि काला

नो चक्रे ॥ यथा पत्रसा
धना नया

उक्तं चो म क सै हाने ॥ ५० ॥ दशमस्य स्वर्गः ॥ शतके ॥ २५ ॥ कु मारी नतो योजने ॥ खाद्यभिः ॥ ५० ॥ कारिकेयः ततः पंचरामे ३५ ॥ अथ तस्मात्तथा श्रीगजे ॥ ८ ॥ पर्यली विं दु मि १०
 वस्तु गुलं ख बा ऐ र वंती ५० ॥ युक्तं च त्र म स्यात् तव स्त्रे १५० ॥ अतः त्वा ए भि ८ ॥ २५ ॥ स्यात्सु गतः ॥ अतः नि देश अत यो जना नि सं गुण्य वा रो पर स भा जिना नि ही मा धि
 कामं ग न वे धु २५ ॥ क र्मा ष्या यु वे दे ५१ ॥ अमं गु ल रि ॥ अतः श जा ता वि यु व त्प भा स्या दे वा स्व रं शं त र को ज ना नि ति य्या च्छु तु गु ण्या नि ५० ॥ ता नि हा मी ५० ॥

पं. ३२

निर्णीयः सुखोपलभ्यः सुखावोधप्रमाणी ॥ अतः तर्थातिरेव गणकाचार्यवर्षेण तस्मान्मौतुका
 र्थं सोम्ययाम्योद्भवने गणतागमेन उभयोः सोम्ययाम्यविभागेस्ते स्वाहास्याने घटिकादि सम
 यज्ञानेन भो मिश्रयेन्नस्य एव सर्वदा सत्वरमायाति ॥ विशेषप्रतायंततः परिणंद्रयंत्रैश्चत्तपंचके
 सात् सोम्ययाम्योद्भवने गणतेन उन्नतमंडले स्वतसे पातशुद्धि स्यात् परमन्येषु मित्रयंत्रेषु चत्तत्र
 यत्वात्तेनैव गणतेन उन्नतांशमंडलानि एष कृथक जायते अतस्तेषु संपातशुद्धिर्न घटत ॥ अ
 यात्तेभ्यः परमदिनानपनं ॥ द्विस्थात्तांशजिनैर्न कालव्यामहादिशो धितं शेषमर्धहंतं दिग्भिः
 षष्पार्श्वद्विगुणीकृतं २५ तन्नाडिकाविनाप्राप्तिर्धोके त्रिंशत्तासुतं न्युग्मांतरवैश्रोतं फलेभ्यः प
 रमं दिनं २६ उदाहरणेनैव व्याख्या ज्ञेया ॥ यथा ॥ दिल्यां अत्तांश २८।३५ द्विस्था २८।३५ चतुर्विंश
 तिन कालव्यं २।१।१० अत्तांशत्पातितेशेषं २०।१२।३२ अर्धितं २३।४३।४५ दशगुणं १३६।१।१०
 षष्पार्श्वं २।१।१।१० द्विगुणितं ४।३८।३८ उपरि त्रिंशत्तत्तत्पातं दिल्यां परमदिनं घटनादि ३४।३८ एवं
 त्रिंशत्तांशं न यावत् ६८ ति अग्रतो तत्रैकरोति एवं सर्वत्र ॥ अथ परमादिना द्विषु वषा यानपनं

यस्याच एष्या
 निशतेन भक्तव
 त्वां कलं स्यात्स
 वायस्य वदेत्त
 का विकला भवंति
 देशंतरं स्पष्टतरं
 स्वगल्प उरवेनल
 धं न वती ह न रे
 स्वा स्वदेशं म सो
 जना ना स्वर्ग क
 तं पश्यन् सर्वगो

६ तस्यै तव ये त्स्त्वं स त्रं भारेण संपुतं ॥ मथरे वा म्य शतत्रे त् ज्ञेयं शुद्धं तदा हितं ॥ अन्यथा धिक म स्यां गं च किं वा शोधयेत्ततः २ ॥ अनया र्था व्या
 नित्यं नं पत्रं मुक्त्य तत् किरीट छिद्रे लो ह मयं काले प्रवेशयेत्

हीनां स्वामैः परमं दिनं च शेषं न गच्छं गणतं च यथा भक्तं त्रि गोवाद्भि रंगुलादि छायास्यु हा स्या द्विषु वष्य
 स्य २० व्याख्या ॥ उदाहरणेनैव ज्ञेया ॥ परमं दिनं ३४।३८ स्वामैर्हीनं ५३।३८।३८ सप्तगुणं ३२।१।५८ कलापि
 ३।५२।५८ कल्पित भाग हा रा सा २६३ द्विषु वषा या ५।३३ कलापि शोषं १६३ अनया युक्ता ष्या यानपनं व भू
 ष्टुगुपरे महेंद्रगुणोदितं रत्न कर्म जातं स्फुटं श्रीपीरोजन हीं प्रसर्वगणकप्रयो महेंद्रप्रपुनति सूरिवरसदी
 यचरणं भोजैक भगुता ॥ अथ यंत्रशोधनाध्यायो व्याख्यायते ॥ नियन्त्रं यंत्रमुक्तिरवारंधे कीलं प्रवेशये

त् तदग्रे भारेण संपुतं सत्सं सत्सं वये त्वैव मानं कुर्यादित्यर्थः तत्सं वमानं सत्सं वैधं त्रस्य मध्यं रेवां माघं तं स्पष्टे
 त् तदायं त्रेषु ह्मिति सत्सं ततो भार शुद्धं ज्ञेयमित्यर्थः अन्यथा अशुद्धं यदिस्यात्तदायं त्रस्य यमं दक्षिणां वा धिक म
 गंधर्वपत्न्युपनः शोधयेत् सूत्रस्य र्शन विशेषः ॥ अथ कुजवतो न्नतानां शोधनमाह ॥ मेघयुजीवा प्रायं रेवयो
 गस्य शुकुने स्फुटं ॥ केन्द्रव्यासांतरैः शुद्धैः शोधने उन्नतांशकान् १३ अस्य व्याख्या ॥ मेघयुजीवा प्रायं रेवयोः
 योगः सन्निपातः उभयतः तयोस्य शीत कुजे कुजा ल्युटते स्फुटे न जतः ॥ तथा र्हीनेः केन्द्रव्यासांश्च

३३
 भास्यं न्य मयं
 ५० पं. ३२
 निष्पत्त्यं यंत्र
 व लं ३५ त
 दे भारेण स
 सत्सं सत्सं वये त्वैव मानं कुर्यादित्यर्थः

यं २३ तरेरुन्नतां शब्दानां शोधयेत् ॥ सुध्रानिकुर्यादित्यर्थः ॥ उदाहरणं ॥ तथा मध्यात्पुनःतानां
 ज्ञानं केंद्रमाणेन २९ ॥ ३२ ॥ चिह्नं क्रत्वा तदुपरि व्यासमानेन ३३ ॥ २९ ॥ च्छेत्ते कृते घुन्नतां शानां वलयं नि
 व्यन्तं ॥ ततो यत्र मध्यात् मध्यरेखोपरि उन्नतवलयं वा वत्के इत्यासंतरं ३५ ॥ कंवाभागेः प्रमीयमा
 णं यदि स्यात्तदा तद्वलयं शुद्धं ॥ एवं सर्वेषामप्युन्नतवलयानि साध्यानि ॥ अथ संज्ञानां द्वाशत
 त्रानां शोधनमाह ॥ उदयास्तोदिय्याः याम्यरेखाग्रे सदृशं शता ब्राह्मणस्यैव दिक्संख्यस्य नामां तद्विष
 द्रता ॥ व्याख्या ॥ उदयपूर्वद्वितीयेऽस्तेषां त्रिंशत्तित्तिजे उदिय्यरेखाग्रे याम्यरेखाग्रे च प्रथमसप्तम
 चतुर्थदेशमानं तुलाकर्कमवारणं सदृशं शतोक्त्यां शानां यदि स्यात्तदा तेषां चतुर्णी लयानां शुद्ध
 ता ज्ञेया तदैपरित्येऽशुद्धता एवं शेषाण्यपि लग्नान्यं न ज्ञेयोऽध्यानि ॥ अथ दक्षिणस्य शुद्धस्यापि त
 नक्षत्राणां प्रमो नतां शोर्नक्षत्रं चं च सुसोधनमाह ॥ मध्यरेखास्थिते स्वस्वार्थं संस्युद्धे दि
 श्चास्वस्वान्परमांशांश्च तदा तच्चं शुद्धता ५ ॥ व्याख्या ॥ यद्यत्र नक्षत्रं परमांशो यस्मिन्भागे स्ति
 तस्मिन्भागे मध्यरेखोपरि स्थिते सति तस्य नक्षत्रास्यं चं सुस्थानत्वात् परमांशान् परमानुन्नतां

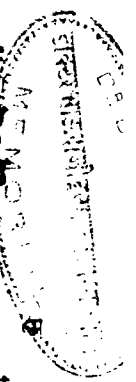
शान्यदिस्य शति तदा तस्य नक्षत्रस्य शुद्धि स्यात् तदा वेचं चेहाम् द्विर्वाकार्यति शेषः ॥
 यदि शुद्धे तदणी नक्षत्रं भिद्युनस्य ततीयं शो वर्तते ततस्मिन् शो मध्यरेखोपरि स्यापि ते रोहि
 णास्यं यदि स्वान्परमो नतां शान् ७ ॥ स्य शति तदा रोहिण्यस्य शुद्धिर्भवति एवं शेषा
 णि नक्षत्राणि शोधनीयानि ॥ अथ यंत्रं स्थितं भुजां शोधनं चाह ॥ भुजाग्रसंशुद्धं स्यादे
 त्वास्यं परपूर्वयो तन्मध्यरेखोपरि गं शुद्धं पादद्वयं तथा ६ ॥ व्याख्या ॥ यत्र एषे भुजाग्रस्य
 मं पूर्वापारे खोपरि यदा स्यात्तदा भुजाग्रं शुद्धं तदा पादद्वयं तस्या भुजाग्रमध्यरेखोपरि स्थि
 तं शुद्धं भवति ॥ अत्र द्वागुशरे ० महेंद्रगुणोदितं लिखितं यंत्रस्य संसोधनं श्रीपिरोज महेंद्र
 व्याख्याने लिखितं यंत्रं शोधनमयोध्या यत्रुं यीगमत ॥ इति यंत्रशोधनाध्यायः ॥ अथ यंत्रवि
 चारणेऽध्यायो व्याख्यायतः ॥ अथ र्थादिग्रहाणां नक्षत्राणां चोन्नतां शानयनमाह ॥ करे
 पसव्ये त्रिनिशेषयंत्रं योतिर्विंशं भास्वरसमुत्वेन तथा भुजाग्रं परिचातनीयं यथा विशेषि
 द्रयुगेर्कतेजः १ व्याख्या ॥ अपसव्ये दत्तले छिद्रयुगे भुजापादसं वद्धं स्वर्गं र्हेनं प्राक्

कुनो भुज्जस्य एषारवे सन्नभागकास्यः त एव मध्यं दिनतो पराशां रात्रौ ग्रहोऽस्य मपि चैव
 मेतत् २ व्याख्या ॥ पूर्वहनि पूर्वाह्ने प्राक्कुचः पूर्वस्यादिशः भुजास्य एकाधानवति
 पर्यंतरवे सन्नतनागाः स्फुनवेयः ॥ त एव मध्यं दिनतो मध्याह्नादूर्ध्वं च परोन्नतांशः स्यः
 तया रात्रौ गणकेन दक्षिणनेत्रेभिः स्फुः वा मनेत्रोपरि स्थेन यंत्रेण इष्टस्य एष्टग्रहस्य धि
 यणास्य वात्रे धभूजा ग्रस्यंशः पूर्वापरदिगत्वेन पूर्वा-न्नतांशाज्ञेयाः ॥ अथरविसंबंधपरकीपरे
 किञ्चोन्नतांशो भो दिनगतशेषघटिका नयनं वाद ॥ रव्यंशकंप्रागपरि भुजे च धत्वेन्नतांशो परिगेकृतेसि
 न्दिस्यात्संलग्नमृगास्य मध्ये कालांशकैपं निपलप्रमाणे ३ ॥ षड्विंशत्तैदिवसस्य घातं शेषं च
 घटादिपरिस्फुटं तत् तथो-न्नतांशः स्य शिभास्करांशे प्राभूजगः साधनलग्नभागः ४ व्याख्या ॥ इष्टदि
 ने साधनमेखादि राशि स्थितं सूर्यांशं पूर्वाह्ने प्राची भुजे प्रपराह्ने स भुजे च धत्वा स्मिन्नेव सूर्यांशे क्रमा
 दिष्टपूर्वापरो ॥ न्नतांशो परिगेकृते सति क्रमादिस्यात्संलग्नमृगास्य मध्यस्थिते कालांशैः दशप
 लप्रमाणे षड्विंशत्तैर्दिनस्य तीतं शेषं घटादिपरिस्फुटं स्पष्टस्यात् तया पूर्वेक्त एव भास्करांशविद्धर

वीपरो-न्नतांशस्य र्शे पूर्व हिति जगतः साधनो मेषादिलग्नंशः स्पष्टस्यात् ॥ अथदिवाहो रानयन
 एवं वे सप्तमराशिभागे यत्रैव होरावलये स्ति सैव होराधिनायाश्वततः स्वष्टस्य स्पगण्याः परभूजव
 तात् ५ ॥ व्याख्या ॥ एवमिति कोर्थः पूर्ववद्रास्करांशे इष्टो-न्नतांशोपरिस्थापिते सति सप्तमराशयंशाय
 स्मिन् होरावलये स्ति सैव तदिने प्राद्यादिनावाहोरा ततो दिनवारहोरातः षष्टस्पष्टीयाघावत
 ईदशपर्यंतं होराज्ञेयाः परमयं होरापरभुजं वृत्ताकृत्या ॥ अथदिनगत शेषघटिकाभ्योरव्यन्नतां
 शानयनं ॥ रव्यंशकंप्राक् हिति जे निवेश्य चिह्ने मृगास्ये विश्वयपश्चात् अत्रिष्टकाले घटिको
 परिस्थंत देवचिह्नं परिचिंतनीयं ६ ॥ रव्यंशकोयत्र दिवुगवने स्यादं कसंख्यात्नपनोन्नतांशाः मध्या
 न्नतोस्त हिति जातयेव ते बोधनीयाः सुधियावशिषाः ॥ ७ ॥ व्याख्या ॥ रव्यंशकंप्राक् भुजे निवेश्य म
 गस्ये चिह्नं विश्वयपश्चात् नीष्टकालघटिकोपरिस्थंत देवं मृगास्यं क्रत्वा गणकेन एताद्वे लोकनो
 यं षस्मिंस्वुगवने रव्यंशस्थितो स्ति तावदं कप्रमाणः पूर्वतः सूर्यो-न्नतांशा स्नावतीषु घटीषु भवंतीति

यं ३५

शेषः तथा मध्याह्नोत्सृजितसिद्धिजातैव परकी क्तरीत्या सुधिया त्रिषुषां अवशिष्टा उन्नता शोबोधनीयाः
 ॥ अथ रात्रौ नक्षत्रविद्वान्तांशोभ्यो रात्रि शेषघटिका नयनं ॥ विद्वान्तांशोपगते एभास्यै रत्वं शकेने
 द्रकुजै स्थिते च ॥ चिन्हद्वयांतरगतशेषनाडी पलादिपूर्वापर रात्रिभागे ॥ ९ ॥ व्याख्या ॥ रात्रौ भुजायुग
 इष्टेन सत्रे विद्वेर्ष्याः प्रतीच्यावाये उन्नतांशाः प्राप्यंते ते सुन्नतवलयस्थितेषु विद्वेर्ष्यांशेषु विद्वेर्ष्या
 सत्रमुखे सूर्याशेदे, स कुजस्ये प्राकुजस्ये च पूर्वापर रात्रिभागे क्रमात्मका मुखे चिन्हद्वयांतरगतशे
 षं च नाडिपलादि स्फुटं स्यात् ॥ अथ रात्रौ लग्नहोरानयनमाह ॥ तच्चैव नक्षत्रमुविनि विष्टे प्राग्भुज
 गंसायनमेतिलग्नं ॥ सूर्याशकाधिष्ठितवृत्तसंख्या तदात्र होरा निशिं स्फुटा स्यात् ॥ तत्रैव वि
 द्वेर्ष्यांशेषु विद्वेर्ष्यांशेषु मुखे निविष्टे पूर्वरात्रे च पररात्रे च प्राग्भुजगंसायनं लग्नमेति तथा तदा त
 स्मिन्हीकाले सूर्याशकाधिष्ठितवृत्तसंख्या होरा निशिं रात्रौ स्फुटा स्यात् लग्नकाले यस्मिन् च तये स
 र्याश स्थितो स्तितेन हता होरा भवेतीत्यर्थः ॥ अथ रात्रिगते एघटीभ्यो नक्षत्रक्रांतितो न्नांशानयन
 न सूर्याशकैः सिति ज स्थिते कं कृत्वा र्गस्ये गतनाडिकासु निवेष्टने चोन्नतवृत्तगाः स्वाः प्राच्यपूर्वेषु ती
 उन्नतोन्नतांशाः १० व्याख्या ॥ सूर्याशके सिति ज स्थिते सति म्गास्ये अंकं कृत्वा पश्चात् कृते एना



रिकासु अत्र मृगास्ये निवेशिते सति उन्नतांशवृत्तस्थिता स्वकीया प्राच्यप्रतीचोऽभवा पूर्वापारक
 पाहं स्थित नक्षत्रक्रांता उन्नतांशा स्फुटा भवति शेषः ॥ अथ दिनरात्रिघटिकाभ्यो लग्नानयनमाह ॥
 प्रागस्तभूजोपगते र्कभोगं किते मृगास्ये गतनाडिकासु स्थिते च तस्मिन्धुनिशोः क्रमात्स्यात्प्राग्भ
 जगः सायनलग्नभागः ११ दिवसे सूर्याशे प्रावि सिति जोपगते मृगास्ये चिन्हिते ततो नाडिका
 सु तस्मिन् मृगास्ये स्थिते सति प्रावि सिति ज स्थितसापनो लग्नभोगः स्यात् एवं रात्रां स्तसिति
 ज स्थिते सूर्याशे मृगास्यं चिह्नं यित्वा ततो रात्रिगतघटीषु मृगास्ये आरोपिते प्राविसिति जगतः
 सायने लग्नभागो भवति ॥ अथ द्वा राभाळसाधने भावचतुष्टयसाधनं ॥ पूर्वास्तभूजोत्तरदिशि
 एणसु प्राक्सप्ततुर्यं वरलग्नभागाः लग्ने भवेत्केन्द्रचतुष्टयमिष्टे यत्र स्थिता सुर्वलिनी ग्रहेंद्राः १२
 व्याख्या ॥ इष्टे तात्कालिके लग्ने पूर्व नक्षोस्तभूजोत्तरदिशि एणसु समकालं संभवतः प्राक्सप्ततुर्यं
 वरलग्नभागाः प्रथमसप्तचतुर्थदशमलग्नांशत्केन्द्रचतुष्टयं भवेत् ॥ यत्र केन्द्रचतुष्टये स्थिताः
 हावलिनीः सु भवेत्परिति ॥ पुनर्जीवचतुष्टयसाधनमाह ॥ अंके श होराय जितलग्नभागे त

यं ३८
श्रुति

मध्येगे नै धनधर्मभावौ ॥ द्वितुर्यदोरास्पृशिसप्तमांशे त्वमध्यगावे वशिवाकसंख्ये १३
व्याख्या ॥ लग्नभागे तात्कालिकं लग्नं शक्ये ११ ॥ होरायुजिनवमेकादशहोरावलिस्पृश
लयाद्यभागस्येति त्वमध्यगो याम्परे खोपरिगतोऽक्रमेण धनधर्मभावौ भवतः तथा सप्तमांशे त
स्थितः सप्तमांशे लग्नं श्रेऽजिनवमेकादशहोरावलि याम्परे खोपरिगतोऽक्रमेण धनधर्मभावौ भवतः ॥ अथै
१७ गंतं द्वितियचतुर्थदोराभावे खोपर्यवत् त्वमध्यगावे वै एकादशदशभावौ भवतः ॥ अथै
अशेषभावचतुर्थे सादनमाह ॥ दुस्वादिनावारसराशियुक्ता निजा निजात्सप्तमसप्तमाः स
संयोज्यभावद्वितयं समीपस्थितं तदर्थं विहितं च संधिः १४ व्याख्या ॥ अष्टमनवमेकाद
शदशभावानां राशिषुक्ता राशिषुक्ता निजात्सप्तमाः स्फूर्त्तवेयुः ॥ यथा घनवमेकाद
शदशभावानां राशिषुक्ता संयोजनाद्दशकृतयानाज्यशेषाद्वितीयतृतीयपंचमषष्ठभावा
भवेयुः ॥ श्लोकः ॥ एतच्च मिश्रं च फलं ग्रहे प्रसमांशुके यद्यतिभावसंध्योः हीनाधिको वा क
थितः समं धरती तं फलसंप्रदायी १५ व्याख्या ॥ भावसंध्योः समांशुके स्यात्तद्वैः एतच्च मिश्रं फ

वाख्या

ददाति ॥ तथा स एव ग्रहेऽसंधे हृदनां शकः सन्नतीतभावस्य फलदासंधेऽस्ति कांशेषु आगामीभावस्य
फलदायो भवति ॥ अथ एते रस्य संधेः सकाशान्पूर्णाधिकस्य विशेषकांशं फलानयनमाह ॥ नूनाधिकत्वे
विधिरेव कार्यः खेरांशसंधंतरजातशेषे हत्वानवैर्नद्विजसंधिजांशंतरेण नक्तोपरिलभ्यते यत् १५
तस्माद्विधाभावफलं तस्य नहीरामानं परिवर्धमानं इदं तदा यद्यति च ग्रहे शोयदा भवेत्कालजवत्ता प्र
१० ॥ अनयो व्याख्या ॥ अत्रोद्दहरणं ॥ इष्टदिने मध्यान्ते समयं त्रेण मध्याह्नस्योद्गतांशः प्राप्ताः तत्र मध्या
ह्नरे खोपरिचिरेऽस्ति तदनुचक्रं प्राप्यमाले तदुपरि मेघराशोर्दीर्घांशः सायनालयः अतोऽन्तमिष्टो दिने र
विर्मेयाशे भागे सायने वर्तते ॥ अयनांशोर्विहीनान्दिरयनो भवति संधे सकाशाद्गुरुस्य नूनाधिकत्वे एष
विधिः कार्यः कार्यः खेरांशसंधंतरयोः पातेऽने यद्येवं तत्रावौ विंशत्याहत्वा भावग्रहांतरेण भक्तो यत्फलं ल
भ्यते तद्गुरुस्य विधा दीयमानं वर्धमानं नैदाद्रावफलं भवेत् इदं फलं ग्रहे शक्तदायद्यति यदा कालवसे भ
वति ॥ अथ यत्रैव द्विर्नकांशरेण खोयगतमध्यस्य रव्यं सज्ञानमाह ॥ अयं तरे खोयगतं यत्वा कुजे प्रा
प्तिर्गं किंने द्विः अंशाद्विचिग्रहांतरजात्विभन्यमिद्विंशत्याहत्वांशं नीयाः १८

३८
पं. त.

ततोऽकतप्राकृतनेतां शकिसुस्यसाम्गास्ये निहितेनुघसं प्राच्येकुजेसर्वतत्रः स्फुरः स्याद्ये येयुवितेद्यपि
चेत्समेव १५ व्याख्या ॥ यंत्रस्वभसंलेखनागजातेषुंशप्रभिते आद्यतरेदेवप्राचिकुजेधत्वाग्गास्ये
स्थानद्वयोचिरुदयंक्रत्वातदंतराभागाद्यद्विचिभज्यलब्धं शाः षडुणाः कार्ये ॥ ततःप्राकृतान्नागास्येचि
न्हात्स्यान्येषुमृगानयनेऽनुधत्तंनिवेशितेसतिप्राकृजेसौरोलवः स्फुरोभवति इयमन्येषुपिावेदेषुकि
तनीयं ॥ अथ ॥ द्धभक्तोन्नतवृत्तमध्यगतोन्नतांशस्थानभानार्थनाः ॥ षडुन्नतांशेषुरवेतथातरे
रव्यंसमध्यास्यमृगेकितेदिः षड्विचिरुस्यलवान्चिभज्यलब्धेषुभागेषुकृतेषुषोढा २० पूर्वीकृति
त्यांशधत्तमगास्येप्रकृन्नतेक्षरविभागयेऽपं स्थानंभवत्कृन्नतभागकर्त्तुःमेवंविधेयंनिशिचान्य
भानो २१ व्याख्या ॥ अक्षांशपत्रेषुऽन्नतांशेषु आद्यवेतैसर्वीशंनिवेश्यमृगास्यंस्थानद्वयेपिचिदि
तेसति तदंतस्थानिंशान्यद्विचिभज्यलब्धं लब्धांशेषुषोडास्थापितेषुप्रागुक्तरीत्यामृगसुविशेषुस्था
पितेऽत्यन्ततांशं र्व्यसयोपमुन्नतांशां स्थानेभवति एवमन्येषामपिग्रहणमुन्नतांशाः समाने
माः कार्ये ॥ यथाख्यंशमुन्नतांशानुक्तं तथासत्यचचुतः तदुन्नतांशानुक्तं ॥ अथ ॥ ३ ॥

पतएयलगतन २० तानांशानांशानाह ॥ तृतीयहोरांतगतैर्कभागे यामेन्निमेप्राकृजगदित
पि त्रं गत्रोभवेऽन्नतवृत्तमध्येधिस्योऽभिप्राज्ञांभागकाष्ण २२ एवंषंकांतिमहोरिकासुन्यत्तैर्कभा
गे निमशेषयामाः लग्नानिधिस्योन्नतभागकाष्णविवेचनीयागणकैस्ववथा २३ अथरात्राव
त्कृजेर्कभागं विनिवेश्यमकरसुविचिद्रेकृत्वा अक्षपत्रस्य होरावलपानां मध्येतृती
यहोरांप्रातेऽर्कभागे स्थापितेषुन्नतमृगास्येचिरुते तद्व्यांते कालवृत्तेघटीपलात्मकं प्र
थमयामेभवति तथैवसकालंमृगजे लन्नंभागायंस्यात् उन्नतवृत्तपमध्येधिस्यंशैर्ग
ताउन्नतभागाऽपिसुः ॥ एवंयष्टमकरहोरोऽप्रौढंशंक्रमेणस्थापितेशेययामत्रये
लब्धानिनक्षत्राणां मुन्नतभागकाष्णगणकैसुधियाविचार्याः ॥ अथस्यशीकर्णमाह ॥
ने मध्यंदिनांशांस्त्रिपनस्यविधेयं तेमध्यरेखोरिचिरुनीयाः सम्यक्तूर्ध्वस्थितभांशकियां
समायनाकस्यसदास्फुरः स्यात् २४ व्याख्या ॥ वेमध्यान्संबंधिजउन्नतांशानयंत्रेण

३८
यं

ध्वामध्याकरेखोपरित्प्रमितोन्नतांशेषुचिह्नेकृतेभवकेभ्राम्यमाणेयोरशिभागस्तत्रनिविशति
 तस्मिन्दिनेतदंशः सायनार्कस्यस्फुटोभवति ॥ अथधिसशेषग्रहाणांस्पर्शिकर्णमाह ॥ रात्रौरवमध्य
 स्थितग्रहाणांपरोन्नतांशव्यध्चिह्नमाह ॥ मध्यस्थरेखोपरिभांशकार्यस्तत्रस्थितास्तेनिवित्ताः
 स्फुटास्युः २५ ॥ व्याख्या ॥ रात्रिसमयेआकासमध्यस्थितनक्षत्रग्रहाणांपरोन्नतांशान्यत्रेणविधाउ
 न्नतवलयेतन्नृगतिशेषमधरेखोपरिचिह्नितेषुभवकेभ्रामितेभ्रमसंवेद्यथापितेनक्षत्रांशेराश्यं
 शेषस्यापिताग्रहास्याः स्फुटाभवति ॥ अत्रोदाहरणं ॥ स्पर्शिकर्णविचित्रेऽस्तेयं ॥ अथप्रकारांत
 रेणेषुकालेनक्षत्रेनतांशेभ्योभोमादिपंचस्यशीकरणं ॥ रात्रावभीष्टग्रहस्ययोः ज्ञातोन्नतांशान्नि
 ज्ञभागसंख्ये ॥ भास्वेग्रहास्तोन्नतभागभांशः स्फुटोभवेत्तस्यतदावगस्य ॥ २६ व्याख्या ॥ रजन्यांश्च
 ग्रहस्यनक्षत्रस्यचोन्नतांशज्ञात्वाभमवेनिजेतदंशेषुस्यापितेषुसांतलब्धेषुपूर्वापरकैलस्य
 तेषुग्रहोन्नतांशेषु योरशिभागउपविशति तत्रग्रहः सायनस्फुटोभवति ॥ अत्रोदाहरणं ॥ संवत्
 १४५४ प्रथमज्येष्ठशुद्ध १५ कौर्णमाशुरौरात्रौपटी ६ पल १० चित्रानक्षत्रेअपरोन्नतांशानां ५५ तत्काल

स्वदशमो

मपरकौलेभोमनतांशा ३० एवंचित्रानक्षत्रवेद्येनोन्नतांशानां उपरिमते ३६ उन्नतांशोपरिसि
 हलंनः ततोज्ञानंभोमसिंहशेदशमोशः १० सायनोवर्तततेजोअयनदीनः ३१ २५० कर्कटेनभव
 ति ॥ एवंसर्वेग्रहाः समानीयाः ॥ अथग्रहचक्रमानयनं ॥ प्रसाध्यतेकालयुगेभतेवेत्स्येणग्रहसिद्धितदं
 तदंतरयत् ॥ अद्रिहंततपुदलोद्युताप्रदिक्संगुणंतस्यगतिकलाद्या २० व्याख्या ॥ मतेअभिष्टकालयुगे
 सर्वग्रहगंतंचतुर्थग्रहगदौचपदिग्रहस्यष्टावीयतेतद्रांतरंयदस्मितव्यद्रिहतापुदलेनेष्यत्पनदांश
 गुणं कुर्यात् ॥ एवंतस्यग्रहस्यकलाघागतिस्पात् ॥ अत्रोदाहरणं ॥ संवत् १४ ३५ प्रथमज्येष्ठशुद्ध १५
 गुरोप्राच्यान्तांशरवे ४२ दिनघटो ८ पल २६ समयेस्फुटोर्कः सायन २।०।०।५५ अपरोन्नतांशरवे ४२ दि
 नशेषघटी ८।२६ स्फुटोर्कसायन २।०।४६।५५ इष्टकालार्कयोरंतरं ०।०।४।१८ रसेः संगुणवेजातं ८५।४८
 इदंदिनमानस्य ३३।४५ अर्धेन १५।५२ भक्ततोतव्यंकलादिपलं ५।५० दशगुणं कुर्यात् एवंजातरवे स्फु
 टोगतिकाला ५८ विकला २० एवंसर्वज्ञाप्यानयनं ॥ अथइष्टसंपरमचरानयनं ॥ निरस्तभूजापस्तीष्यतात्

यं ४०

मेघसंक्रांतिदिने सायनोर्कः ११ २५ ४० १० एवंघटीपलानि २०१३० संक्रमकालः ॥ तदातसायनं
 लग्नेतद्वर्षमुच्यते ५१ २१ २० अस्माल्दग्निमवर्षसंवत् १४३५ सायनं लग्नमानीयते ॥ लग्नो मे ५१ २१ प्रा
 क कुजे निहिते मकरानने ३३ ॥ कौतिलगने चिन्हं क्रतेतदाग्रे वन्हिनंदमिते धके सुगुणितेषु ३०
 प्रमितानामुपरि मकरमुखे समानीयते प्रचुजे नीषवर्षस्य सायनं धनुर्लग्नमुप विष्टं ८१ १० ५५ १२
 तदागामी वर्षलग्नं ज्ञेयं ॥ एवं सर्वाण्यपि समाने तव्यानि ॥ अयदेशांतरसंस्कारणस्य तलग्नानय
 नं ॥ तन्मध्ये रेखात्तरं धनस्यां दिश्वीपरदिशागे तत्र स्थिते प्राक् क्षितिजे विभागे कुर्वीत चि
 ह्नं मकराननाग्रे ३४ पश्चात्पश्चात्स्यत्तरं धनेवतदर्थमानेन धते मृगास्ये ॥ प्राग्भूजभागेषु
 पुरे विलग्नं तदाहिदेशांतरसंस्कारं तस्यान् ३५ युग्मं वा व्या ॥ सिधांतौक्ता विधिनायत्र व्या ॥ दीनां
 देशांतरं पलात्मकं मुक्तं तं लंकाते मेरूपर्यंतं ॥ मध्यरेखातो नीषस्यानस्य प्राक् परवसेन स्तराध
 ने नवति अत्रयद्देदेशांतरं पलात्मकं आगतं तत्त्वग्रस्यापितदेवज्ञेयं ॥ ततः प्राक् कुजे धृ
 भागे लग्नो शे स्थिते सति मकरमुखं चिन्हं नीयं ॥ ततोयदिशै देशांतरं मणं भागतं नवति
 तदारविदेशांतरमानेन पश्चात्त्रिहं कार्यं ॥ धनं चैतुरतस्त्रिहं कार्यं ॥ एवमुभयोर्मध्यं



सक

प्रगत्या

कत्रमृगानने धते सति प्राक् कुजे देशांतरसंस्कारं तत्रिष्टपरस्य विलग्नं नवति ॥ अथनक्षत्राणसौम्य
 पस्यक्रांतिज्ञानं मध्यान् रेखापरिस्फुक्त्रं कली ॥ रेखांतरं यदि स्यात् तौम्यातदाक्रांतिरिदं च
 मेघमृगांतरं सां यदि क्षिणस्यात् ३६ व्याख्या ॥ यत्रस्य मध्यान् रेखापरिभवेत्त्रं नक्षत्रचंचुधत्वा वि
 कौकनीयं ॥ यदि तत्कर्कमेघांतरस्य स्यात्तदा नक्षत्रस्य सौम्यां क्रान्तिः स्यात् ॥ यदि मेघमृगांत
 रस्य स्यात्तदा दक्षिणक्रान्तिः स्यादिमे ॥ अथयंत्रस्थितानां सांशेभ्यः इष्टा सांशानो यंत्रस्थिता
 सांशगणदधीष्टा सांशे विलग्नस्य विधिं व्रवीमि ॥ लग्नं च तत्रोन्नतभागकेभ्यः प्राग्वततः सा
 तिपरापमेनां प्रमितो लघा हिमृगानना कपरतः प्रदेशं सौम्यापने यंत्रभवात्तु भागात् ३८ नून्या
 धिके नीषफलांशके तदिष्टा क्षत्रं प्राक् कुंगां विलग्नं ॥ याम्येपमे व्यत्ययतः समस्तमिदं विचार्य
 गणगं कौतमेन ३९ ॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ व्याख्या ॥ यंत्रस्थिता सांशगणधे इष्टा सांशे लग्नमाया
 नितयाववी मितत्रलग्नं प्राग्वदुन्नतांशेभ्यः समानीयमृगानेने चिन्हं क्रत्वा स्थाप्यं ॥ ततो लग्नान्
 सौम्ययाम्यः क्रान्त्यानयनं ॥ इयं क्रान्तिरसांशयोर्दंतेषु गुणवोर्धः ॥ यत्र स्थिता सांशान्तेषु न

१) यंत्रस्थिता ३)
 २) सांशयोर्दंतेन
 नका

लग्नानयनं

यं ४९

ऋषिज्ञानांशानामंतरेण हन्यात् ततः परापमेन परमक्रांत्या भाज्या च ॥ ततः प्राप्तं शादिफलं मृगाननात्
 प्राक्पुरतश्च देयं कार्यं यत्र प्रागानीत लग्नं भवति ॥ तच्चिन्तापृते प्रतश्च देयमित्यर्थः सौम्यापमे
 सौम्यक्रांतो यंत्राज्ञान्नाधिके इष्टाज्ञांशे मृगाननात्प्रकृष्टतश्चिह्नं कार्यं ॥ एवं क्रते सति प्राक्कुजेय
 ल्लग्नमुपविशति तदिष्टाज्ञजं लग्नं भवतीति गणनमेन ज्योतिर्वित्तमेन विचार्य ॥ १०५ ॥ अं ५३ का
 ॥ स्थिताज्ञांशा २८ ॥ ३० इष्टाज्ञांशा २४ ॥ ३० अत्र सूर्यान्त्रतांशाः प्राच्या ६६ एव भ्योर्लसाध्यं च यादोस्
 र्ये सति ॥ १०५ ॥ कर्कलग्नं ३ ॥ २९ प्राक्कुजे निद्विष्टं मकरमुखे चिह्नं कार्यं ॥ अस्माक्रांतिस्तत्रा ॥ १०५ ॥ ५४
 अंशात्मका २० ॥ ५५ ॥ ५४ एषा यंत्राज्ञा इष्टाज्ञा योर्विवोगेन ४ ॥ ३० इतज्जाता ८ ॥ १० परमापक्रमे
 ण २३ ॥ ३५ भक्तालब्धं असादिकंपुलं ३ ॥ ४८ यंत्रागत्या नयनं समये मकरानयनं मिष्टं मासितस्मा ५५
 चिह्नं दिदां फलं यंत्रस्थिताज्ञात् २८ ॥ ३० इष्टाज्ञे मृने २० ॥ १० प्राक्कुर्वताश्चिह्ने मकरमुखे धते प्राक्कु
 जे कर्कलग्नं साधनं ३ ॥ १० ॥ एवं मन्त्रापि समानेयं ॥ अथ सदोदितनक्षत्रेभ्यो भीष्टदेशाज्ञांशा
 शानयनं ॥ सदोदितर्त्तलगेर्ध्रगंसद्धिधाद्विवाशतं तदुन्नतांशान् शात्वापसंयोजतेः पलाश

भाद्रिः क्रते विष्टपुरे भवन्ति ४० इष्टपुरेज्ञांशा भवन्ति कपारीत्या सदोदितर्त्तलयोगं उर्ध्वं
 च मरुतभवति कार्यः यदा भ्रवमंजलं भ्रममाणं मधः समायाति तदा तत्सदोदितं नक्षत्रंपरमो
 नतांशज्ञानार्थं मुद्गविधापनस्तदेव भ्रवमंजलं भ्रममाणं यदा उर्ध्वं गच्छति तदा पुनरपि परमात्रं
 तांशज्ञानार्थं मुद्गस्तदेव सदोदितर्त्तं विधास्यानदयासात् उन्नतांशानैकी क्रत्याद्विकरणे इष्ट
 देशेऽज्ञांशा भवन्ति ॥ विशेषश्चायं ॥ अज्ञांशज्ञानं क्वादुरकस्यानं केन्द्रभूतमिति स्मत्तवे
 नदुर्लभं ॥ अतस्तस्यानज्ञानार्थं सदोदितर्त्तैककल्पनया वरह्यवेधनाच्च केन्द्रभिधमत्त
 स्थानं आनीतमिति तात्पर्यार्थः ॥ उदाहरणं ॥ इष्टस्थाने भ्रवमंजले उर्ध्वगे यंत्रेण सदोदितर्त्तवेधना
 न्ग्राप्ता उन्नातांशाः ३१ तत्रैव तस्मिन्नेवायोगते पुनरपि सदोदितर्त्तवेधनात् प्राप्ता उन्नतांशाः २५ उभ
 योर्ध्रगे ५६ अर्थिकेण २८ अतो ज्ञानं योगनीपुरे अज्ञांशा विधन्ते २८ एवं सर्वत्र तेषां ॥ अथर
 क्कर्मसंस्कृतनक्षत्रानयनं ॥ मध्यास्तरे खापरिभास्यभागे न्यस्ते प्रयोगे स्ति भयंजलस्य ॥ सुसंस्कृतं

तत्र हि राशिभागे स्फुटं भवत्सायनकृतदृष्टं ४१ भुजैर्यस्योपरिभास्यदेशे धृतं भवेद्यः खलुराशि
 भागः ॥ तदर्थं संबंधवशेन तस्य स्यातां क्रमेण भुरयस्तलत्रे ४२ आनयोर्व्याख्या ॥ यंत्रमध्या
 नुरेत्वायां भास्यभागेन तत्र मुखे प्रदेशे धते सति भर्म उतस्य राशिमंडलस्य योशो स्तितत्र रा
 शिभागे तदृत्तं न तत्र सुसंस्कृतं सायनदृक् मशुद्धं भवति ॥ तथैव तस्मिन् तत्र वक्रैरवीपरभजे
 रेखोपरिधते सति ॥ उच्यते त्रिपिबोरशिभागोलगतितदृत्तसंबंधवसेन भस्यन तत्रोप्यास्तल
 त्रे क्रमेण स्यातां भवतः ॥ अथ यंत्रेण तिथिनक्षत्रयोगानयनं ॥ कुजे निरक्षे रविः १३ श्रुक् चंद्रभागव्यासात्मना
 स्यात्तस्य चिह्नं कृ
 म भक्ते निययो विलक्षा ४३ धुमधरेत्वांकशशांक चिह्नं तरे त्रिनिचे त्वचतुर्विभक्ते ॥ यदा रेधुमध्यात्परतोः राशे
 ने चंद्र
 प्यते तद्गणो मगाघाकलंगत स्यात् किलकालवत्ते ४४ व्यंशुपी पूषाकयोगे रामादते वाधि ने चंद्र
 प्ररुद्रते च ॥ आशाद्रुतं स्यात्किलयोगवृंदं शेषं भचक्राभ्यधिके त्रुं ४५ गतं विष्णुं निजभागे
 द्वारा देव्यद्रवे तनिद्रुतं चषष्या ॥ चंद्रकं चतुर्षु तरभक्तमेवं लब्धो दिनाद्यं सकलं तिथेषुः ४६
 रषाक्षतीतेषु भजेत्वेन्द्रिहते त्रिनिचे उचिभुक्तिः ॥ दिनादिकं स्यात्किल योगजे चषष्यादते स

यं शंके भक्ते ४० योगेन रामापहते नभक्ते लब्धं दिनाद्यं फलमेव मेवं ॥ नहे भवेदौद्यिके र्धतत्रे भ
 वेच्च मिश्रेण सुसंस्कृतं तत् ४८ रषां व्याख्या ॥ निरक्षे कुजे गगपरेरेखायां स्पर्शव्यं चंद्रां शं च का
 लवत्ते निवेश्य स्यात्तद्व्याप्ते मगास्ये चिह्नं कार्यं गणना तु धुमधरेखायाः परतः षट्छादशादिकं रु
 मेण कार्यः ॥ चंद्रेणो न सति कोर्यः ॥ सूर्यो निरक्षे भुजे परिधते सति मकराननं यत्र लगति तदं क
 प्रमिताः सूर्यशंके भ्यंते ॥ एवं चंद्रं शैनिश्च भुजस्ये यत्र मगास्यं स्यात् ते चंद्रं शैभ्योरव्यंशकाः पात्यं शास्त्र चंद्र
 ते ॥ यदि न पतंति तदा ३६० योज्यपात्यंते ॥ द्वादशाभिर्भाज्यंते यत्तद्व्यापुक्तं प्रतिपदादिगततिथयो
 भवंति ॥ अथ नक्षत्रानयनं ॥ धुमधरेत्वांकशशांक चिह्नं तरे कोर्यः ॥ किल वत्ते मध्या नुरेखातेयं
 त्रमगानना श्वंशं र्शलक्षाः सति ते सुत्रिनिधेषु चत्वारिंशता भक्तेषु यत्तद्व्याप्यते तदेव श्रद्धि
 न्यादिगतनक्षत्राणि भवंति ॥ यदि योगे कृते सति भचक्राभ्यधिकं भवति यस्याधिकशतत्रयं जायते धिक
 तदा भचक्रमवपरेषु व्यंश्याधिकान्त्रिंशतिपात्यः ॥ अथ तिथ्यादीनां घटिनयनमाह ॥ गतं विष्णुं
 गतभागहारत् कोर्यः ॥ तिथिनक्षत्रयोगानयनसमये तिथ्यादिलब्धेषु यथेयं तक्रमेणानेषां गत
 अथयोगानयनं कालवत्ते मकरानना आत्तत्तर्षं चंद्रयोगे साधिते त्रिहते चत्वारिंशत् ॥ नक्षे पत्तद्व्यंतदेवयोग ददे विष्णुः तदयोगानयनं

१० लक्षं ॥ एवं च चंद्रो निरक्ष भूजोपरिस्वलेमकरमुत्तं कालवृत्ते पंचाशदधिकशतत्रयोशु ३५० लक्षं एवं

मधिधीयते ॥ तन्निजभागहारद्विशोधिमेव्यमाणमिति ॥ तिथ्यादीनां क्रमाद्गतगम्यं भवति ॥
यं ४३ तद्गतगम्यं वा यस्याहं तं रविचंद्रभुक्तं तरेण भज्यते एतस्मालब्धं तिथेर्दिनाद्यं दिनघटीपलात्म
कं सर्वमपि भवति ॥ इति तिथिः ॥ अथ नक्षत्रं ॥ एव्यतिगम्ये अतीते गते भजेन क्षत्रे षड्भिः षष्ट्या
गुणिते ताडिते या चंद्रभुक्त्या भक्ते सति लब्धं नक्षत्रस्पदिनादिकं भवति ॥ अथ योगानयनं ॥ यो
गते गजे च ॥ योगस्यो गम्ये षष्ट्या हते सूर्यशशांकगति योगे न रामापह्नै लब्धं दिनाद्यं योगस्य भवति
एतद्विनाद्यं फलमौदयिके तदे एव वैषं अर्धरात्रिके तु ग्रहे मिश्रेण संकृतं कार्यं गतं विशोधयन्नि
ज्जाद्गम्यं मिश्रे नियोजयेदित्यादिना संकृतं कार्यं मित्यर्थः ॥ अथ तिथ्या नयने उदाहरणं ॥ संवत्
१७३३ वर्षे चैत्रवदि ३० अमावस्या भोमेयं त्रये स्फुटो रविचंद्रौ साधितौ ॥ तत्र निरयानोर्कः १११४४३ अर्धरात्रिसमयं

गणनेनार्धरात्रि
समये साधितो तदि
नेन देलायां च त्रेण
वेधं कनमनाशास्य
त्वात् परतुवेधेन
दिने मध्यो नतांश इत
प्रकारेण रविशासं
कृत्वा नतो रात्रिसम

भुक्ति ५८।२९ चंद्र १।२०।२६ भुक्ति ८३।१६ रव्यंशके निरक्ष भूजोपरि र्धसति मकराननं कालवृत्ते त्वातः मध्यरे
स्रष्ट्या चतुष्वत्वारिंशदधिकशतत्रयोशु ३४४।६५ तन्नेये वै रव्यंशाः ३४४।४३ चंद्रशेभ्य ३५४।३६ पतिता
तमंतरं ५।४३ एवं ह्यष्टाभिर्भक्तं लब्धं तिथिस्थाने प्रम्य एवंगता अमवास्या तिथिः शेषदिनादिकं
ये षष्ट्यत्रावेधोक्त प्रकारेण चंद्रतात्पारत्रै षष्टीभिरिवासाधितसूर्यं चालयित्वा वेधेन साधितं तद्विदुषां निरे यनाभां मुक्त
प्रकारेण तिथि नक्षत्रयोगानां सिद्धि कर्तव्या अत्रोदाहरणं तु गणनेनेव साधितं तद्विदुषां तिथ्यादिकं मानीषते

काण्ड ३५१ त्रा ४४।५८

फलं ३६।४० एते गतं वशातद्धिनमिष्रात् ४४।५८ विशोध्य न्यातं चैत्रवद्य अमवास्या तिथिः ३६।४०
श्रमा एघटि १८ पले १८ एवं सर्वात्रप्याने तव्यं अन हो ॥ अथ नक्षत्रानयने उदाहरणं ॥ तिथ्या नयने
पूर्वये चंद्रांश ३५०।२६ आनीताः संति ते त्रिगुणीता जाताः १०।५१।५८ एते चत्वारिंशता ४० विभक्त्या
लब्धम् ॥ तिथ्यादीनिगतनक्षत्राणि २६ शेषमस्येव गतं ११८ एतत् ३६।४० एतत्रिगुणिते ६
भुक्त्या २४।९३ विभज्य लब्धं दिनादिकं फलं ०।११।२६।१९ तद्गति ॥ वशातद्धिनमिष्रात् ४४।५८ विशो
ध्यजातं चैत्र अमवास्यायां ३० उत्तराभाद्रपदानक्षत्रं घटी २८ पले ३९ प्रमाणं प्राप्तं ॥ एवं सर्वत्र ॥ अथ
योगानयने उदाहरणं ॥ पूर्वानीताः रव्यंशाः ३४४।४३ चंद्रांशा ३५४।२६ उभयो र्योगो ६९९।९९ अत्र च
क्राधिकत्वात् चक्रांशा अपास्य शेषांशः ३३५।९ त्रिगुणीता १००।५।२० चत्वारिंशता विभक्ताः प्राप्त
विद्युं भास्योगतयोगाः २५ अस्पेवगतं ५।२० एतत्सवर्णतेजातं ३२ एतत्रिगुणिते ६६६।६६ यो
गेन २६०।१ भज्यते लब्धं दिनादिकं फलं ०।१०।२० एतद्गतदिनवस्यात् तदिनमिष्रात् ४४।५८ मध्याद
पास्यजातं चैत्री अमवास्या यी वृत्तनामयोगो घटी ३०।२८ वर्तते एवं सर्वत्र अथ तद्दिने सूर्यशशांतात्

चैत्री-प्रमावस्थाघटिका १० पते ३५ उत्तरभाद्रपदाघटिका १० पते ३५ उत्तरभाद्रपदाघटिका २० प
 यंत्रगज ४४ ले ३० ब्रह्मायोगघटिका ३६ पते ४० प्रमाणोवर्तनेतिथ्यंतरपदानि ५३ नक्षत्रांतरपदानि ६३ योगांतर
 पल ५८ प्रमाणमास्तिस्त्रांतरत्वान्नोयः ॥ एवं सर्वत्रज्ञेयं ॥ अथ द्वादशांगुलशंकुतः ॥ सप्तगुलशंकोः
 क्षयापानयनं ॥ शंकुप्रभासुनिदतारविभिर्विभक्त्या प्राप्तं तदत्र शकलं फलमंगुलाद्यं ॥ द्विस्थं च तद्
 वतिसप्तनिर्गुलपते तस्यशंकोः क्षयाफलं स्फुटतरं गणकैर्निवर्तं ४९ व्याख्या ॥ द्वादशांगुलशं
 कोर्येक्षयाफलज्यातः प्राप्तसप्तनिर्गुलपते द्वादशभिर्भज्यते च ततः प्राप्तमंगुलादिकं फलं सप्तगुलशं
 कोः क्षयाभवति ॥ उदाहरणं ॥ द्वादशांगुलक्षया ११४।१० सप्तगुला ३९९।१० द्वादशभक्त्या लब्धं अं
 गुलाद्यासप्तगुलशंकोक्षया ६६।३६ एवं सर्वत्रापि ज्ञेयं ॥ अथ सप्तगुलशंको द्वादशांगुलशंकुक्षया
 नयनं माह ॥ सप्तगुलस्य प्रणित्यशंकोः क्षयापतंगे विभजेच्च शैलेः लब्धं फलं सूर्यमितस्यशंकोः
 क्षयांगुलाद्यगणकैः प्रविश ॥ ५० व्याख्या ॥ सप्तगुलशंकोर्येक्षयाफलज्यातः प्राप्तसप्तदशभिः

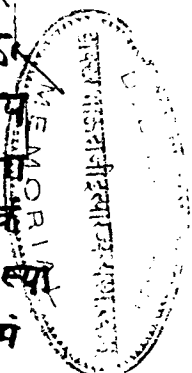
५० विरोधपातयत्वात्तत्रांशफलज्याकोष्कक्षयायां ग्रहीत्याहयाजिजशंकुप्रभवं वर्गविनजेतएवं

प्रणित्यसप्तभिर्विभज्यते ततो लब्धं द्वादशांगुलशंकोः क्षयाभवति ॥ उदाहरणं ॥ सप्तगुल
 शंकुक्षया ६६।३६ द्वादशगुला ३९९।१० सप्तभक्तं लब्धं द्वादशांगुलशंकुक्षयाजायते अंगुला
 द्या ११४।१० अत्राप्यानयने एवमेव ॥ अथैषो न्तोशेभ्यो द्वादशांगुलसप्तगुलक्षयापानयनं ॥ इष्टो न्तो
 शन्नेवते विशोधयत शंकोर्येक्षितया गृहीत्वा ॥ निजं निजं शकुभवं च वर्गितया भजेदंगुलजाप्रभेयं
 ५१ व्याख्या ॥ इष्टो न्तोशान् शंकुक्षयस्य अंगुलाद्या क्षयाभवति ॥ अत्रोदाहरणं ॥ यथा ॥ इष्टो न्त
 तांशाः १२ एतेषां द्वादशांगुलशंको कियती धायाभवति उन्मतांशा १२ नवतेषुता ७८ एतेषां क्षया
 पुस्तगलिवितजातः प्राप्तगुलाद्या १२९ अनया सप्तगुलशंकुर्ग ४९ विभजेत ततो लब्धं द्वादशेन
 तांशानां सप्तगुलशंको क्षयांगुलाद्या ३३३ एवेत्रापिसामान्यं ॥ अथयंत्रेण प्रवृत्तः प्रकारे देवा
 क्यतोरणसंभवत्तादि दूरदरीनाड्यता सोनमाह ॥ संभादिकानामनुविध्यचायं यंत्रेणान
 संवत्तद्विज्ञेतायाः ॥ संस्ये स्वपादाग्रभुवं भुजाग्रमप्यंकयित्वा च तदुन्मतांशान् ५२ तात्वा चकोषा

५१ अथ द्वादशांगुलशंकुर्ग ४९ विभजेत लब्धं द्वादशेन तांशां द्वादशांगुलशंकुक्षयांगुलाद्या ५१२८ अथ द्वादशांगुलशंको १२ एतेषां
 सप्तगुलशंको क्षया ३३३ एवेत्रापिसामान्यं ५२ एतेषां तांशां पुस्तगले विनयेत ५३ एतेषां तांशां पुस्तगले विनयेत ५४ एतेषां तांशां पुस्तगले विनयेत

पं ४५

द्वितीयाश्च शंकोः श्याया गृहीत्वा न्यतस्य चैकं ॥ क्षिपन्विकर्षन् सुधियात्र ध्रुवो भुजाग्रभागे न तदे
 वविधा ५३ ॥ समं कयेद्भूमिमथापि चिन्हं ह्यंतरसप्तसमाहृतं च सूर्याहृतं वा निजमानयुक्तं क
 त्वावदेहीहितुंगताज्ञः ५४ व्याख्या ॥ संभादिकानि मयं यंत्रेण विधातुंगताया जन्त्ये ज्ञानाप
 स्वपादाग्रभुजाचिन्हं यित्वा तदुन्नतांशान् संभादीनां मुनतांशान् विज्ञायता चता मुन्नतत्रागा
 नां शंकुद्वयस्य मध्यादन्परस्य चैकस्य ध्या फलज्याकोषकेभ्यो ॥ गृहीत्वा तत्र स्वभुधा एक
 क्षिपन् अथ वा ततो विकर्षन् ततो उन्नतांशान् ज्ञात्वा भूपस्तदपरिभुजाग्रमारोप्य भूमिस्था
 पूर्वचिह्नादयत्रतः एष्यतः प्रक्रममाणस्तदेव संभादीनां मयं भुजा क्षिदेण विधात्वा स्वपादाग्रभूमिं
 कये चिन्हं ह्यस्यांतरं हस्तवितस्त्वं गुलाघं परिमाण एकत्र स्थापयेत् ॥ यदि सशंगुलस्य ध्याया ग
 हीता भवेतदांतरं सप्तभिर्हस्यते यद्यन्यस्ततदा द्वादशभिः एवं क्रते सति निज वपुर्मानं तत्र संयोज्य
 ज्ञः पंडित इति तस्यानस्य तुंगतां वदेत् मत्रोदाहरणं ॥ तोरणीदेः शिरसि नक्षत्रं वदेहेलव्या उन्न
 तांशः ६२ तदा देवज्ञेन ततो ॥ स्वपाद्ये चिन्हं फलज्याकोषकेभ्यश्च भागानां द्वादशांगुल



भूमिभुजा
 तदुपरि स्थितान् ध्या
 योपरिस्था

धर/शास्त्र
 ५

उत्तरा

शंकोः श्याया लब्धं ५३ ॥ अत्रैकस्मिन् स्वभुधा क्षिते ज्ञात्वा श्याया ५३ ॥ अत्रैकत्र फलज्याकोषके
 ईदृसी श्याया भवति सकोषको ज्ञेयः तदुपर्युन्नतांशवर्तते ततोत्र प्रक्रमणमगुलनामुपरि प्राप्ता उन्नतत्रागाः
 ५२ एष्यतांशेषु भुजाग्रमारोप्य पूर्वस्थानादश्रुतः पश्चाद्दशयया क्रम्यते तथा भूयोपुञ्च स्यात्तस्य शिरो नक्ष
 त्रवद्विधुते उन स्वपादाद्ये चिह्निते पूर्वापरचिन्हयोरंतरं प्राप्तं ज ६ तस्मिन् द्वा एष्यते तस्ववपुर्मानं
 हस्तत्र उक्ते जाता ५५ एते द्विहितस्याने उच्चमानभागतं एवं सर्वत्र करणीयं ॥ अथ यंत्रे भौमादिपं
 चयदस्योदयमाह ॥ शौरं लवं ग्रहिं क्षितिजे निधाय चिन्हं मृगायादयकालदत्ते ॥ कुर्यात्क्षिप
 स्यत्वरगस्य कालांशकेयु वामं मकराननं च ॥ ५६ कं क्रत्यां कयोः पूर्वकुजे नवेधं तं लग्नमसौ दयुगं
 ग्रहस्य ग्रहे नचत्रे विभजेद्दवेतांतरं रवगोर्णपदि विभुक्तुत्तया ५७ मार्गस्थिते तत्र गमस्ति खे
 टे भुजांतरेणाप्रमिदं च कुर्यात् ॥ लब्धोदिनादि सुफलं ग्रहस्य कालः सन्वस्य ५८ यादत्तया विधा
 नः ५८ श्यां व्याख्या ॥ शौरं लवं सूर्यांशं क्षितिजे उदये रेखायां निधाय कालदत्ते यत्र म
 गाग्रं लग्नं भवति तत्र चिन्हं कुर्यात् तदुत्तं तस्माच्चिह्नं दभीष्टग्रहस्य कालांशकेयु वामं अप्रदक्षिणं

२ शोलेद्व १०० विष्णे १२ चक्र ११ नव ८ शर स्थिराः ११ भौमादिपंचविंशतिनां समयासांसेख्यताः ॥ न्युज्य
 स्पृष्टपस्यापि व क्रि. एणरूपवर्जिता इत्यादिकं यो तरो कोः कालांशा क्रमेण भौमवृत्तस्य सुकृ. ए. नि. तो. जे. या. उ. ए. अ. से

पं ४६

चिह्नं कृत्वा मकराननं स्थापयेत् एवं क्रते सति प्राण कुजे यज्ञं लगति तस्मिन् सस्य ग्रहस्या लोप
 गंसायनं भवति तत्र कालांशज्ञातमिदं ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 तत्रोत्तरादिपंचविंशतिनां कालांशांशुत्तरोत्तरं भवति ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥

तरं वक्रा
 गते र्वक्रत्वाच्च

लग्नादधिकस्तदारेषुः कालः गतं ३३३१ १० मिश्रात् ४५१ १० शोधते ततो अश्विनशुद्ध ११ चंद्र उ
 द्यात् गतघटी १० पल ४० समये शुक्रोदयो जात इति सिद्धं ॥ एवमन्यत्रापि ॥ अथ यंत्रेण भौमादिपंचक
 स्थापनात् ॥ इष्टे द्वापराव गम्य चान् काले गहीतो भवो न्नांशान् धिस्याननं तेषु निवेश्य विद्याकु उ
 जेपरे भीष्मगम्य लग्नं ५९ ततो कपित्वा मकरास्पमं शोर्भागं विधाय प भूजदेशे पुन मगाग्रे न विधा
 य चिह्नं द्वयस्यांतरजानी भागात् ६० कालांशकैरिष्टस्वगस्पहीनात्कृत्वा तेषु विभजे सुगवात् वि
 वेगाप्येदधिकस्तदरेषुः कालो भवेद्दीनतरे गते स्मिन् ६१ अथ योर्ध्वारव्या ॥ इष्टदिने इष्टग्रहस्पस्तं ल म न स म ये एकस्य
 नं विधात् जानीयात् ततो मकराननं मं कथित्वा शैर्ष्यस्य भागमंशं अपरे कुजे निवेश्य पुनः मगानने न तत्रे स्य उन्नतांश
 विह्वे द्वयस्य र्वीपर चिह्नयो रतरो द्वावा न्भागान्शानिष्टग्रहस्प कालांशकैर्दीनात् ॥ अथ शेषं प्रावधि नमं न च्चत्र चंजु ग
 भजेत् खेप्येदधिको ग्रहो भवति तदा एषुः कालः अथ चेद्दीनो भवति तदा गतकालः ॥ अत्रोदाहरणं निवेश्य अस्त कुजे ग परस्थो च्चतांशेषु
 संवत् १४३४ आश्विन वद्य ३० शुद्धदिने धर्मात्रसमये सुते लो र विष्णुको यंत्रेण साधितो र विः सायन ५१ १२ अ भीष्म ग्रहस्य न
 ५४ शुक्ति ५८४० सुत्रः ५१२९१४३ शुक्तिः हणत्पा २० १३५ तत्कालशुक्रास्तमये प्रवणनत्तवानतांशाः

चला ध्यमाने ए
 ते एव का लांश
 लनस्य तस्य
 लस्य ग्रा हा
 क्रियेते मो तरे एव

मनसमये एकस्य
 न तत्रे स्य उन्नतांश
 नदीत्वा धरा या
 नमं न च्चत्र चंजु ग
 ग परस्थो च्चतांशेषु
 निवेश्य अस्त कुजे
 अ भीष्म ग्रहस्य न

यं ४७

॥ ग्राह्याः ६० तत्र न सन्नानने समानीते अपर कुजे शुक्रास्तिलग्रंसायनं ५।२०।१० लग्नं वर्तते म
 कराननं तु ३५० उपरिलग्नं तत्र चिन्मूहयो तान् शुक्रस्य कलांशाः पात्यंते देवत्वात् नृपतंति तदशाखे
 य मेवांतरं सवर्णवक्रत्वात् भुक्तिपोगेन भुज्यते ८६।१५ लब्धादिनादि कालः १५२।४३ एषत्वान्मि
 श्र ५।४५।२५ मध्ये योज्यं ६ जातं एतावता आश्विन शुद्ध २ द्वितीयाशनिदिने गत घटी १० पले
 समये शुक्रस्यास्तः पश्चिमाया भविष्यति परः शताः संतु कवीश्वराणां स्वर्थापपत्यै गणितप्रवं
 धाः प्रस्माकमेतत्किल केवलाय परोपकाराय विधानमात्र ६२ इति श्रीयंत्रराजग्रंथभंगीस
 माप्तोयं यंत्रराजटीका ॥ ग्रंथसंख्या १६५० ॥ अथ वलययंत्रं ॥ वृत्तार्धधृतिभागं एकैकस्यापंच
 भिमुणनां तस्यांशके चतुर्थे छिद्रे भव्यभागेन १ भागानि रेकागुणसंगुणान्नेदिनार्धभक्त्या
 तशेषनाद्याः ॥ इति वलययंत्रं ॥ अथ चापकयंत्रं ॥ शंकुः प्रकल्प्योर्क मितंगुलोत्तमानतो उक्षिप्त
 ता च वृद्धिः यष्टप्रकल्पकृतसंगुणावास्यात्कल्पनासदुत्संभदायात् १ शंकुप्रभायुं स्पृशती

यदिरवेरधिकोप
 लसाएषकीलकीन
 तदागतकालात्रै
 यकील १।२५।२

यं ४८

हयत्रतचिरुतः खेखतु तप्रमाणे ॥ न्येयं युमाने तु चयान्मितां कस्तुत्यसंख्या घटिकाप्रमाण
 २ ॥ इति चापकयंत्रं ॥ अथ प्रतोदयंत्रं विद्यर्कमुख्य ॥ सूर्यासंचविक्रमनुग्रहगजम्नीशागु
 णाः प्रमभास्त्रिमाः त्वार्क १२० गुणभचक्रकलिकाभक्ता २१६० इहायुक्तानोः यातर्हीशग
 णहंतस्ववि १२० इतव्यं प्रयुक्त त्वार्कतः १२० ग्रंशोध्यं च सपीपगंचतदुभयोर्यमृष्टके ताया
 या १ तजासं प्रयमीत्यमध्यमवयस्यं गांकडकडुद्धितो यातं स्वातु वियोजित तंतु भवापुये
 ण संताडयेत् एषत् ३६ सगुणेन त्वार्क १२० विहृतं शेषं तदेव्यं रवे र्कीवीपीय (वगाद्यो) शक
 भवायुर्व - हैवीकुरु इति त्रश्नकालात्प्रयदीयाननयनं ॥ ॥ संवत् १८८८ माघशुक्ला २
 वृधवासरे इदंपुस्तगलिवितं जीवणरामेण प्रतामध्ये रव्यं पठनार्थं ॥ श्रीगोपालजीसहाय

TC